

A SZÉKESFŐVÁROS TÁRSADALMÁNAK EMBERBARÁTI INTÉZMÉNYEI

A filantrópia munkájában kétségtelenül nagy és értékes rész jut a társadalomnak. Az állam mindig nagy koncepciókon indul el, nagy tömegek boldogulásán dolgozik s munkáját természetsszerűleg bürokratikusán végzi. A társadalom meglátja a legkisebb koldust is, leszáll az egyesek nyomorához, testi és lelki szükségleteit egészen közelről látja s a gyógyító panaceát is ott tartja mindig a kezében. Ezért nagy érték a filantrópiában a társadalom s valójában úgy van, hogy nélküle az állam sem végezhetné el a reá háruló embermentési feladatokat.

A társadalom, amikor meglátja a bajt, a szükségét, azonnal munkába lép, összeadja a maga garasait s megalkotja ebből azt az intézményt, mely a jelentkező betegséget orvosolja, illetve orvosolni hivatva van. Megszületnek egymásután a jóléti intézmények, amelyek minden jelentkező emberi fogyatékosságot pótolni igyekeznek s elősegítik az egyes emberek boldogulását. Ott, ahol a testiéről kell gondoskodni, elhozzák a segítő filléreket, ahol a lelkiéről, ott a lélek nemes munkáját állítják csatasorba.

A magyar társadalomról megállapíthatjuk, hogy becsületesen végzi ezt a szív munkát amiről tanúbizonyságot tesznek a jóléti intézmények beláthatlan sorai. Csak a fővárosban több száz intézmény végzi az áldásos magyar filantrópiai munkát s igyekszik az állammal karöltve a főváros lakosságának boldogulását előmozdítani. Ha ezeket az intézményeket közelről megtekintjük, mindenütt ott találunk egy gyöngé, fehér kezűt, amelynek ujjai melegen simulnak a segítséget kérő homlokára. Ezek női kezek, a mi drága asszonyaink kezei. A filantrópia munkájában az övék a hatalom, a munka és a dicsőség. Nincs rajta semmi csudálni való: a szív munkája első sorban a nőt illeti meg.

Budapest társadalma az emberszeretet magasztos munkájában is az ország büszkesége. Beszédes bizonyítéka ennek az alábbi összeállítás, amely a főváros emberbaráti intézményeit sorakoztatja fel.

MAGYAR VÖRÖS-KERESZT EGYLET

(VIII., Baross-utca 15.)

A „Genfi Egyezmény” elnevezés alatt világszerte ismeretes nemzetközi megállapodás az államok nemzetközi törvényévé emelte annak az elvnek az elismerését, hogy az ellenségnek megsebesült és harc képtelenné vált katonája nem tekinthető többé ellenségnek, hanem sebesült embertársnak, aki oltalomban és gondos ápolásban részesítendő. Általánossá vált az a meggyőződés is, hogy a harctéren megsebesült és megbetegedett harcosok kifogástalan ellátására és ápoltatására nem elegendő az állami tevékenység, hanem szükséges, hogy ezt az elsősorban emberbaráti ügyet a társadalom is felkarolja és rendszeresen működő szervezetet létesítsen, amely már béke idején kifejtett emberbaráti tevékenysége közepette előkészüljön arra, hogy a háború és egyéb nemzeti csapások borzalmait a szükséghez képest enyhítse.

Ezek az okok indították a nemzeteket arra, hogy, amint a genfi nemzetközi konferencia 1864. évi augusztus havában a „Genfi Egyezményt” elfogadta, országos vöröskereszt szervezeteket létesítsenek az egyezményben kitűzött nemes célok megvalósítására. Az értekezlet megállapodásainak megvalósítása és kivitelük egyöntetűsége érdekében Genfben Nemzetközi Vörös-Kereszt Bizottság alakult, az egyes nemzetek pedig nemes versenyre keltek az így kodifikált szeretet szolgálatában és egymás után jelentették be Vöröskeresztjük megalakulását. Ma már nincsen állam, amelynek Vöröskeresztje ne volna és nem iktatta volna a Genfi Egyezményt törvényei sorába.

Hazánkban a boszniai események kapcsán, 1878-ban támadt eziránt élénkebb érdeklődés. Ennek az évnek augusztus havában Tisza Kálmán miniszterelnök neje, gróf Degenfeld-Schomburg Ilona kezdesére és Ivánka Imre országgyűlési képviselő közreműködésével a székesfővárosi nőegyletek értekezletre gyűltek össze és megállapodtak abban, hogy Boszniában és Hercegovinában küzdő véreink és azok hátrahagyott családjai segítésére adományokat gyűjtenek és a mozgalmat „Központi Segélyző Nőegylet” néven indítják meg. A közönség a kibocsátott felhívásokat rokonérzessel fogadta és áldozatkészségét hazafias lelkesedéssel tanúsította.

Ezt a rögtönzött egyesületet boldog emlékű Erzsébet királyné védőszárnyai alá vette és a magyar kormány segítő közreműködésével megindult a mozgalom arra, hogy a Genfi Egyezmény követelményeihez alkalmazkodó országos szervezetté állandósuljon. Ennek gyümölcseként az 1879. évi március hó 27-én megtartott alakuló közgyűlés a „Magyar Országos Segélyző Nőegyletét” megalakultnak jelentette ki, elnökévé pedig gróf Zichy Nándornét választotta meg. Az alapszabályok a főcél figyelembevételével az egyesület működését és célját általában véve mindenirányú emberbaráti és közhasznú tevékenységben jelölték meg.

1881-ben nagy változáson ment keresztül az egyesület, mert a király megbízta gróf Károlyi Gyula főrendiházi tagot „a sebesült és beteg harcosok önkéntes ápolására és támogatására vonatkozó segélyző egyesületi ügynek magyar koronája országaiban az Általa jóváhagyott alapelvek szerint leendő szervezésével”, vagyis a Magyar Vörös-Kereszt Egylet megalakításával. Az erre a célra alakult bizottság a legfelsőbb jóváhagyással ellátott és az önkéntes betegápolásra irányuló „Alapelvek” nyomán új alapszabályokat dolgozott ki, melyeket ő Felsége 1881. évi április hó 15-én kelt legmagasabb elhatározásával jóváhagyott és a május hó 17-én a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében Erzsébet királyné elnöklésével megtartott közgyűlésen a Magyar Vörös-Kereszt Egylet megalakult, illetve ebbe a Magyar Országos Segélyző Nőegylet beolvadt, a horvát-szlavón országos vöröskereszt egylet pedig, autonómiájának fenntartása mellett, mint kiegészítő rész csatlakozott. A közgyűlés a Magyar Vörös-Kereszt Egylet elnökéül gróf Károlyi Gyula v. b. t. t. főrendiházi tagot, társelnökéül pedig gróf Zichy Nándornét választotta meg.

Az alakuló közgyűlés nyomán lázasan indult meg a közigazgatási hatóságokkal karöltve az országos vöröskereszt szervezet kiépítése, a hadkészség megalapozása, a hivatásos vöröskereszt-ápolónői intézmény és egy mintakórház létesítésének munkája. A vidéki szervezetek ügyvezetésének megkönnyítésére utasításokat kellett kidolgozni, valamint a hadkészség egyöntetűsége és a katonai egészségügybe való sikeres beilleszthetése végett több szabályzatot meg kellett állapítani. Már az 1882. év folyamán a Magyar Vörös-Kereszt Egylet mozgósítás esetére készenlétben tartott 10 sebesültszállító oszlopot, 10 egyenkint 200 betegre berendezett tartalék kórházat, 18 hadosztály egészségügyi intézethez és 17 táborig kórházhoz vöröskeresztes mozgó raktárt, a hadbavonultakról hozzátartozóik részére adandó felvilágosítások céljára Budapesten egy tudósító irodát, betegüdítő és betegnyugvó állomások létesítését,

sebesültek szállítását és sebkötő csomagok készítését határozta el. A Magyar Vörös-Kereszt a magyar társadalom megértő és hazafias áldozatkészségéből fennállásának már e legelső idejében is képes volt ezeknek az intézményeknek létesítésére, mert a Magyar Vörös-Keresztet is a gyakorlat terére szőlította. Metkovicban és Bródban mozgó egyleti raktárt és üdítő állomást állított fel és a hazafias közönség támogatásával jelentékeny mennyiségű segélyanyagot bocsátott harcosai rendelkezésére.

A hadkészültséggel párhuzamosan már 1881-ben indította meg a Magyar Vörös-Kereszt az ápolónők szakszerű képzését és e célból eleinte szerény keretek között egyelőre bérelt lakásban létesítette iskoláját, a növendékeket pedig kórházakban képezte ki. Azonban ez az állapot nem volt tartós, mert már a kezdet kezdetén erősen mutatkozott annak szüksége, hogy a növendékek mintakórházban képeztesse ki és ezért az az elhatározás jött létre, hogy egy minden orvosi és betegápolási igénynek megfelelően felszerelt kórház létesüljön, hogy abban már béke idején vöröskeresztes ápolónőket lehessen kiképezni, háború esetén pedig nagyobb számú sebesült vagy beteg harcos a lehető leggondosabb ápolásban részesüljön. Ez azonban nagy anyagi áldozatot kívánt, holott a Magyar Vörös-Kereszt pénztárát már a hadkészültség szerény keretei is csaknem kimerítették. Ekkor merült fel a sorsjegykibocsátás eszméje s az országgyűlés meghozta az 1882. évi XLI. törvénycikket, melynek alapján a Magyar Vörös-Kereszt jogot nyert 51 év alatt törlesztendő 4,000.000 forintos bélyeg- és illetékmentes sorsjegy kölcsön igénybevételére. Első nyereségként még ez évben 1,236.000 forint mutatkozván, hozzáláthatott a ma is még közkeveltségnek örvendő *Vörös-Kereszt Erzsébet-kórház és Ápolónői Intézet* építéséhez és berendezéséhez, valamint hadkészültségének folytatlagos tökéletesítéséhez. A Hauszmann Alajos műegyetemi tanár tervei szerint végbement építkezés 1883. évi április hó 4-ik napján vette kezdetét és 1884. évi október hó 19-én maga Ő Felsege tette le az Erzsébet-kórház építkezéseinek zárókövét és adta át ez intézményt hivatásának. Adva volt tehát a mód arra, hogy a Magyar Vörös-Kereszt ápolónőit saját kórházában minél tökéletesebb kiképzésben részesíthesse. Ezzel az ápolónőképzés terén hazánkban úttörő munkát kezdett, melynek rendjén később sem riadt vissza semmiféle áldozattól, hogy ezt az intézményét minél tökéletesebbé fejlessze.

A Magyar Vörös-Kereszt az Erzsébet-kórházzal, már mintaszerű pályafutásának elindulása napjától arra törekedett, hogy abban a szerényebb viszonyok között élő középosztály mérsékelt díjak ellenében igényeinek megfelelő elhelyezést és ápolást találjon. Ezt a törekvést az uralkodó család számos tagja, kormányférfiak, pénzügyészek és előkelő magánosok azzal segítették elő, hogy szegénysorsú betegek ingyenes ápolatására az idők során alapítványokat létesítettek. Amióta a háború utáni időkben a pénz elértéktelenedett, az ágyalapítványok tőkéje is megcsappant úgy, hogy a kormány kénytelen volt az alapítványok adományozását felfüggeszteni; ez az állapot még a mai napig is fennáll. Különbözik a Magyar Vörös-Kereszt kórházának bevételeiből annak felszerelését az orvostudomány haladásával párhuzamosan állandóan fejlesztette és bővítette, az 1902. évben pedig általános újjáalakítási munkálatokba fogott, ami a kórház betegforgalmát szokatlan módon fellendítette, a statisztikai kimutatások pedig a gyógyulások eredményéről a legkedvezőbb adatokat szolgáltatottak.

Csendes, de annál eredményesebb munkában találta a Vörös-Kereszt Erzsébet-kórházat az 1914. év nyarán elrendelt általános mozgósítás, mely a polgári betegek elbocsátása után 1050 sebesült és beteg harcos szeretetteljes befogadására és mintaszerű ápolására nyitotta meg kapuit. A nagy világégés alatt főleg igen súlyos és hosszadalmas, különleges kezelésre

szoruló sebesültek gyógykezelésére vállalkozott a kórház és ehhez képest nagy áldozatok árán különleges és az ország határain túlmenő hírnévre szert tett gyógyászati intézményekkel bővült ki. A hadikórházak a monarchia minden részéből előszeretettel utalták át legsúlyosabb betegeiket a budai Vörös-Kereszt kórházba, mely már béke idején kedvenc kórháza volt orvosi társadalmunknak. Hogy mást ne említsünk, a Zander-intézet 129 gépével Mekkája lett a súlyosabbnál súlyosabb sebesülteknek.

A világháború befejeztével a Vörös-Kereszt Erzsébet-kórház nem fejezhette be azonnal működését; éppen azért, mert a legsúlyosabb eseteket kezelte, azok hosszadalmas lefolyása nem engedte meg azt, hogy a béke munkájára áttérve ismét polgári betegek ápolását kezdhesse. Ezért volt kénytelen katonákat ápolni egészen 1920. évi március hó 31-ig, amikorra a katonák száma már annyira lecsappant, állapotuk pedig annyira javult, hogy azokat más intézményeknek adhatta át. A hat éven át tartott katonai ápolás az állandó 1050-es létszám mellett a Magyar Vörös-Keresztet természetesen anyagilag erősen igénybevette!

Az 1920. év tehát a kórházra nézve ismét a béke munkáját jelentette. Azonban hat év elegendő volt ahhoz, hogy a Vörös-Kereszt Erzsébet-kórház a szanatóriumokat igénybevevő közönség köztudatából kiessék; hazánk súlyos területi veszteségei, az általános anyagi leromlás és sok más következménye a vesztes háborúnak, súlyosan befolyásolták e szép múlttal rendelkező kórház prosperálását. Hosszadalmas tárgyalások után, a kormány hozzájárulásával, a Vörös-kereszt Erzsébet-kórház 1925. évi március hó 1-től kezdődően a m. kir. Posta Betegségi Biztosító Intézetének adatott bérbe 30 évi időtartamra, a Központi Ápolónői Intézet azonban továbbra is a Magyar Vörös-kereszt kezelésében maradt meg.

* * *

A kórház rohamos fejlődésével párhuzamosan már az első perctől kezdve lépést tartott az ápolónőképítés munkája. A Vörös-Kereszt Erzsébet-kórház mellett létesült *Központi Ápolónői Intézet* kedvelt otthona lett a kenyérkereső pályára lépni kényszerült magyar leányoknak és az intézet felépítésével bővült férőhely alkalmat nyitott arra, hogy a Magyar Vörös-Kereszt az ország kórházai részére már béke idején szakszerűen képzett és a Vörös-Kereszt testületi fegyelmében nevelt ápolónőket szolgáltatson. Az ország közkórházai nem is késtek azzal, hogy a Magyar Vörös-Kereszt ápolónői iskoláiból kikerült ápolónők szolgálatát igénybe vegyék és nem egy közkórház még ma is vöröskeresztes ápolónőkkel működik.

Az Erzsébet-kórház és annak kapcsán a Központi Ápolónői Intézet megnyitásával az ápolónői kiképzés teljesen új szabályozást nyert és az Erzsébet-kórházban évente két ápolónői tanfolyam volt. A szerzett ismeretek megtartása és felfrissítése céljából szükségesnek mutatkozott az ismétlődő tanfolyamok szervezése is.

A Magyar Vörös-Kereszt által kiképzett ápolónők iránti kereslet az ország különböző közkórházai részéről állandóan növekedvén, szükség volt gondoskodni az ápolónőképítés fokozott kiépítéséről, aminek következménye az lett, hogy nagyobb vidéki közkórházak vállalkoztak arra, hogy a Magyar Vörös-Kereszt közreműködésével a kórház kapcsán vöröskeresztes ápolónői tanfolyamokat létesítsenek teljesen azonos szabályokkal és tervvel, mint a budapesti tanfolyam. Így létesült 1904-ben a *miskolci* vármegyei közkórházzal kapcsolatban egy ápolónői tanfolyam, ahonnan igen számos kitűnően képzett és a Vörös-Kereszt szellemében nevelt ápolónő került ki. A példát 1913-ban a *dési* közkórház, 1914-ben a *sátoralja-újhelyi*, *szentesi* vármegyei és az *újvidéki* városi közkórházak követték. Ezek a tanfolyamok egészen a világháború végéig, 1918 december haváig egységes szellemben folytatták áldásos működésüket és összesen 1394 ápolónőt részesítettek kiképzésben.

Idők folyamán szükségesnek mutatkozott, hogy a korábban kiképzett ápolónők az orvostudomány fejlődésével haladva kiegészítő kiképzetésben részesüljenek, valamint, hogy a vezetőszerepre kiszemeltek a kellő ismereteket megszerezzék. Ezért a Magyar Vöröskereszt magasabb tanfolyamokat rendezett, amelyeken az ápolónők csekély kivétellel mind résztvettek.

Ezzel kapcsolatosan a Magyar Vörös-Kereszt már budapesti ápolónői tanfolyamának Kezdő időszakában arra is vállalkozott, hogy a szatmári irgalmas nővérek betegápolásra szánt jelöltjeit tanfolyamain kiképeztesse. Ezért minden egyes félévi tanfolyamon ily jelöltek is résztvettek, akiket mint vizsgázott ápolónőket a szerzet kötelékébe visszabocsátottak.

Már békében ismételtan tanfolyamot tartottak speciális, u. m. kolera-betegek, pestis-betegek ápolására, valamint masszázs-tanfolyam is, amiről a végzettek külön bizonyítványt nyertek.

A huszadik század elején lefolyt háborúk tanulságai újabb tevékenységre serkentették a betegápolás terén a Magyar Vörös-Keresztet is. Közvetlen hatással pedig erre főleg az 1912-13. évi balkánháborúk voltak. A hadban álló népek felsegítésére az európai nemzetek Vörös-Keresztjei közül számosan utrakeltek, hogy az „inter arma charitas” jelszavához híven a háború áldozatain segítsenek. A Magyar Vörös-Kereszt is elindult az első hívó szóra és 1912-ben egy százágys kórházat Sófiában, egy 150 ágys kórházat Kraljevóban, egy 200 ágys kórházat pedig Zajecsárban tartott fenn. Az 1913-ban újból kitört balkánháború alkalmával ismét Sófiában és Belgrádban találjuk a Magyar Vörös-Keresztet, ahol nagy anyagi áldozatok árán orvosi és ápolónői személyzetével volt a hadakozó felek segítségére. A Magyar Vörös-Kereszt kiváló felkészültségét mi sem bizonyította jobban, minthogy úgy az 1912., mint az 1913. évi misszióinak a hadviselő felek kérelmére egyenesen a leg súlyosabb sebesültek ápolása jutott feladatul.

A missziók orvosi karai terjedelmes és minden részletre kiterjedő jelentéseket terjesztettek elő; ezek alapján Budapesten egy több napra terjedő tudományos értekezletet tartottak, amelyen úgy a volt közös hadsereg, mint a m. kir. honvédség orvosi karának vezetői tekintélyes számban megjelentek és a harctéri sebészetre messze kiható tanulságokat szűrtek le. Ezek a világháborúban a monarchia mintaszerű katonai egészségügyének alapjává lettek. Egyike a legkiemelkedőbb tanulságoknak a háborús betegápolás volt. A véres balkáni háborúk bebizonyították, hogy a békebeli hivatásos ápolónői létszám nem elegendő, hanem szükség van arra, hogy már béke idején ápolónőkké nagyszámban képeztesse ki a társadalomból oly önként jelentkező nőket, akiknek ez nem élethivatásuk, de akármelyik percben behívhatók legyenek. Ez érlelte meg a Magyar Vörös-Kereszt vezetőségében az *önkéntes ápolónői intézmény* gondolatát, amelyet dr. Dollinger Gyula egyetemi tanár tervei szerint az 1913. év végén már megvalósított oly módon, hogy a fővárosi és vidéki közkórházakat felszólította arra, hogy az ott felhívás folytán jelentkezőket hatheti tanfolyamon önkéntes ápolónőkké képezze ki. A tanfolyamok nagy lelkesedéssel meg is indultak és már az általános mozgósításkor, 1914. év nyarán 6000 ilyen ápolónő állott rendelkezésre, akik a hivatásos ápolónők vezetésével a világháború kezdetén példás buzgalommal teljesítették kötelességüket. A világháború alatt Magyarországon közel 10.000 önkéntes vöröskeresztes ápolónő ápolta katonáinkat hivatásos ápolónőink mellett és nagyszámban voltak, akik a harctéri szolgálata is jelentkeztek.

A világháború fejleményei a betegápolás terén számtalan reformra kényszerítették a Magyar Vörös-Keresztet. Az egészségügyi intézményeknek a harcterek kibővülése folytán előállott szaporítása szükségessé tette az azokban működő ápolónői személyzetnek a katonai

igazgatásba való okszerű beillesztését. Ezért az egységes fegyelmezett szellem és egyöntetű munka biztosítása érdekében a Magyar Vörös-Kereszt a hadvezetőséggel egyetértőleg létrehozta a „vöröskeresztes tábori ápolónői” intézményt, amely testületnek a vöröskeresztes hivatásos és önkéntes ápolónók lettek a tagjai. A katonai egészségügyi intézményeket kötelezték, hogy kötelékükben más ápolónót, mint vöröskeresztes tábori ápolónót ne alkalmazzanak és ha netalán ápolónői személyzetre szükségük volna, azt kötelesek a Magyar Vörös-Kereszt Központi Ápolónői Intézetéből, mint a tábori ápolónók központjától igényelni. A világháború tartama alatt körülbelül 14.000 tábori ápolónót indítottak útnak a harcterekre.

A világháború szerencsétlen kimenetele súlyosan érintette a Magyar Vörös-Keresztet az ápolónői képzés terén is. Az ápolónőképzés ugyanis mindig nagy anyagi áldozatokat követelt; a világháború alatti működés azonban a Magyar Vörös-Kereszt vagyonát úgyszólván teljesen felemésztette, amellett, hogy az idegen uralom alá került országrészek elvesztése folytán a vidéki szervezeteknek több mint kétharmadrésze is veszendőbe ment. Ezek a súlyos és az első időben leküzdhetetlen anyagi okok eredményezték, hogy a Magyar Vörös-Kereszt az 1919. évben az évtizedeken át folytatott és tradicionális jó hírnévre szert tett ápolónőképzését folytatni nem tudta, annak ellenére, hogy a forradalmakat követő időkben nagyobb mennyiségű jól képzett ápolónőre nagy szükség lett volna, mert a Magyar Vörös-Kereszt hivatásos ápolónői közül a háború fáradalmi folytán igen sokan megrokkantak, sokan változott életviszonyaik miatt a kötelékből kiléptek, az önkéntes ápolónók pedig békés otthonukba tértek vissza.

Az egymásra tornyosuló nehézségek ellenére a Magyar Vörös-Kereszt nem szűnt meg a rohamlépésekben előhaladó és immár külön tudományággá fejlődött külföldi, főleg amerikai ápolónőképzést tanulmányozni. Magasabb előképzettséggel bíró ápolónőink szorgosan járták a nyugati országokat és hónapokon át dolgoztak a legkiválóbb klinikákon és kórházakban, majd a londoni egyetem mellett működő és a Vörös-Keresztek Ligája tulajdonát képező Bedford-kollégiumban kitűnő eredménnyel tanfolyamokat végeztek. Így amellett, hogy e kollégiumban a világ minden országából összesereglett legkiválóbb ápolónók között a dicsőség pálmáját maguknak szerezték meg, az ápolónőképzés modern szellemét és módszerét hozták haza. Ez lehetővé tette, hogy a Vörös-Kereszt az 1921. év őszén a debreceni tudományegyetemmel kapcsolatban egy-két évre terjedő felsőbb ápolónőképző iskolákat létesítsen.

A külföldről hozott tanulságok, nemkülönben egyes nemesen gondolkozó lelkek áldozatkészsége eredményezte azt az öröndetes tény, hogy a Magyar Vörös-Kereszt 1923-ban budapesti Központi Ápolónői Intézetében is megkezdhette a két tanévre terjedő felsőbb ápolónőképzést egyelőre évente 12 növendékkel. A tanfolyam oktatói a budapesti tudományegyetem tudós tanári karából és annak tanársegéideiből kerültek ki, a gyakorlati oktatást és az intézeti nevelést pedig a külföldön képzett saját oktató testvérek látták el. Szerény körülmények között, de annál nagyobb lelkesedéssel és úgyszeretettel dolgoztak az oktatók és a növendékek egyaránt és ennek a SZÍVÓS munkának az eredménye már az első időkben mutatkozott, akkor, amikor a Budapesten járt külföldi, főként amerikai legnagyobb ápolónői szaktekin-télyek csodálkozva látták, hogy a Magyar Vörös-Kereszt, szegényes életkörülmények ellenére, mily magas fokra emelte az ápolónőképzés tudományos művelését. Nem egyszer jelentették ki, hogy a Magyar Vörös-Kereszt ápolónőképzése a külföldi ápolónőképzés eredményeit felülhaladja és nem egy idegen országbeli Vörös-Kereszt kérte el ennek nyomán a Magyar Vörös-Kereszt tanterveit, hogy azokat saját viszonyai között megvalósíthassa.

A budapesti felsőbb ápolónőképző iskola növendékei két tanévre terjedő és gazdag *elméleti és gyakorlati tantervet felölelő iskolát végeznek, az iskola számára kellően átalakított épületben intézetszerűen vannak elhelyezve, ahol teljes ellátásban részesülnek, tanulmányaikat*

pedig a tantervnek megfelelő klinikákon és kórházakban végzik. Az iskolákban való végleges felvételt egy-két hónapos előkészítő tanfolyam előzi meg, mely alatt a jelöltet jövőendő hivatására nézve próbára teszik és lelkileg előkészítik. A két tanulmányi év leteltével a növendék vizsgát tesz és az ünnepélyes fogadalom letételével vöröskeresztes ápolónővé avatják. Ez az iskola ma is (1929.) áldásosan működik, a jelen tanévben az első évfolyamon 18, a második évfolyamon 13 növendéket képez ki.

Az utóbbi évek folyamán azonban további lépések történtek aziránt, hogy több ápolónő legyen kiképezhető s ezért az 1927. év tavaszán *Sátoraljaújhelyen* ugyancsak egy-két tanévre terjedő ápolónői iskola létesült, melynek növendékei kiképzésüket az ottani vármegyei köz-kórházban kapják. Jelenleg mindkét évfolyamán 12 növendék készül emberbaráti hivatására. Ennek a tanfolyamnak tanterve lényegében megegyezik a budapesti felsőbb ápolónői iskola tantervével, de a különben bőséges kiképzés mellett mégsem nyújtja azt a magasabb fokú kiképzést, amelyet a budapesti felsőbb iskola hivatott nyújtani, mert míg a budapesti felsőbb iskola leginkább vezető és oktató szerepekre szánt ápolónőket képez, addig a sátoraljaújhelyi iskola a kórtermi szolgálatra szánt ápolónőket neveli.

A modern társadalom-egészségüggyel kapcsolatban felvetődött az az eszme, hogy az egészségügyi közigazgatásba az egészségvédőnői szolgálatot is beállítsák. A külföldön szerzett bőséges tapasztalatok alapján a Magyar Vörös-Kereszt ebben az irányban csakhamar munkához látott és Budapesten a felsőbb ápolónőképző iskola mellett 1924-ben az egy évre terjedő egészségvédőnői iskolát létesítette, amelynek kötelékébe a felsőbb ápolónőképző iskolát végzett növendékek, vagy a régebbi ápolónői tanfolyamot végzett, de nagyobb gyakorlati tapasztalattal bíró okleveles ápolónők vehetők fel. Ez az iskola a szociálhigiéniá, a társadalomtudományok és ezekkel összefüggő kérdések anyagát öleli fel. A tanév végét befejező vizsga után az illetők egészségvédőnői oklevelet kapnak. Ezideig a Magyar Vörös-Kereszt három tanéven át 32 egészségvédőnőt képezett ki, akik közül ma 27-en állanak tényleges szolgálatban.

Az egészségvédőnők első erőpróbájukat az 1926. év januárjában Ozdon kitört tifuszjárvány alkalmával állották ki. A vasgyár telepén veszedelmes mérveket öltő járvány hírének vételekor az igazgatóság két egészségvédőnőt küldött ki, akiknek munkája az országban teljesen újszerű volt. A munka eredménye a járvány okainak gyors felderítése, a megfelelő palliatív és preventív intézkedések haladéktalan megtétele, az orvosi munka megkönnyítése és végeredményben a járvány rövid idő alatt történt teljes elfojtása volt.

Abból az alkalomból, hogy a békeszerződések végrehajtása következtében Görögországból Bulgáriába kitelepített bolgár lakosság a számára kijelölt határszéli területeken olyan kedvezőtlen élelmezési és egészségügyi viszonyok közé került, hogy a bolgár kormány a maga erejéből helyzetükön segíteni képes nem volt, a Vörös-Keresztek Ligája 1926 nyarán segélyakciót indított, amelyben hét nemzet Vörös-Keresztje, közöttük a Magyar Vörös-Kereszt is *egészségügyi* missziók kiküldésével vett részt. Magyar missziót állított Petricsben és Nevrokopban, ahol egy-egy magyar egészségügyi védőnő 1926 augusztus havától 1927 áprilisáig, a nemzetközi ellenőrző szerveknek a bolgár kormányéval egybehangzó megállapítása szerint mintaszereű egészségügyi munkát végezt.

Magyarországon egészségvédőnői munkát végez egy-egy vöröskeresztes egészségvédőnő az Országos Közegészségügyi Intézet vezetése alatt álló gödöllői és mezőkövesdi mintajárásokban, a székesfővárosi iskoláknál négy védőnő mint iskolanővér, továbbá a székesfővárosi tüdőbeteg gondozókban, valamint a fent említett ápolónői iskolákban mint oktató testvérek. Zemplén vármegye törvényhatósága újszerű berendezéssel bővítette a közegészségügyi közigazgatást, amennyiben egy vármegyei egészségvédőnői állást szervezett és

azt vöröskeresztes védőnővel töltötte be, aki a megye területén a társadalom-egészségügyet szervezni és vezetni, s egyben az anya- és csecsemővédő intézmény működését ellenőrizni hivatott.

Abaúj-Torna vármegye ezen a példán és annak eredményein felbuzdulva, ugyancsak egy vármegyei egészségvédőnői állást szervezett és arra a közelmúltban ugyancsak vöröskeresztes egészségvédőnőt hívott meg.

*

*

*

A Magyar Vörös-Keresztnek ezekkel az állandó intézményeivel kapcsolatban meg kell említeni, hogy a vidéki választmányok és fiókegyletek is, már a régi békeidőben is, nemes buzgalommal törekedtek helyi viszonyaikhoz képest kisebb-nagyobb kórházak, betegszobák, rendelők létesítésére. Így elsősorban megemlítendő a *kolozsvári Erzsébet Mária Vöröskereszt kórház és szanatórium*; ez a szép intézmény 1895. évi december hó 15-én nyílt meg pavillonrendszerrel és mintaszerű berendezésével egyike volt a legszebb vidéki kórházaknak.

A *tátraaljai* vöröskereszt fiókegylet az 1900. évben Poprádon előbb egy betegszobát, illetve mentőállomást létesített és azt idővel kisebb kórházzá fejlesztette, továbbá a *szepesszombati* fiókegylet a már korábban létesített mentőállomását egy minden tekintetben kifogástalan 24 ágyas kórházzá bővítette ki. Ezek a kórházak a háború alatt a hadegészségügy szolgálatában állottak és nagy áldozatok árán kedves otthonai lettek a gyógyulást kereső harcosoknak.

Ugyancsak maradandó intézményeket létesítettek a Magyar Vörös-Kereszt kebelében nemeslelkű egyének is, így Machlup Adolf 400.000 koronás alapítványt tett, amelyből a Vörös-Kereszt Erzsébet-kórház területén a közismert „Machlup Adolf Üdülöház” létesült szegénysorsú lábadozó betegek befogadására, azonban a világháború alatt ezt az intézményt is katonák ápolására vették igénybe.

1914-ben báró Wodianer Albert bőkezűségéből a Központi Ápolónői Intézet területén a „Báró Wodianer Ápolónői Üdülöház” létesült abból a célból, hogy abban munkában kifáradt és üdülésre szoruló vöröskeresztes ápolónőket helyezzenek el. Az épület ma az ápolónők otthonául szolgál.

A Magyar Vörös-Kereszt mindig nagy súlyt helyezett arra, hogy szervezetét az ország területén minél szélesebb körben kiépítse, mert a választmányok és fiókegyletek voltak azok a várak, amelyekre hadkészültségi terveit építette. A vidéki szervezés főleg a háború alatt vett nagy lendületet úgy, hogy az 1918. évben a régi Magyarországon 55 megyei, 13 vidéki, 81 városi választmány és 1132 fiókegylet működött. Ezek a vidéki szervek már béke idején különböző jótékony irányban fejtettek ki tevékenységet és nem egy szervezet tett tanúságot életrevaló leleményességéről. Több fiókegylet tökélet gyűjtött arra, hogy kórházat emelhessen, de mikor a gyűjtött tőke ezt már-már megengedte volna, beköszöntött a világháború és a gyűjtött pénz a vérző hősök szolgálatában emésztődött fel.

*

*

*

A Magyar Vörös-Kereszt alakulásának első napjától kezdve sohasem tévesztette szem elől azt az elsődleges célját, hogy a háborús szolgálatra készüljön fel. A világháború kitöréséig lepergett évtizedek alatt serényen folyt a készülődés munkája, aminek eredménye az lett, hogy a mozgósítás a Magyar Vörös-Keresztet teljesen felkészülten találta. Évtizedek munkája kellett ahhoz, hogy az anyagiak készenléte helyezése mellett az egész szervezet szabályszerűen beállítsák, a készültségi anyagot folyton felfrissítsék és a korral haladva tökéletesbítsék.

Az egész hadkészltségi szervezet két f6r6szre 6s pedig: *a harct6ri 6s a m6g6ttes orsz6g-r6szben hadk6szlts6gre* oszlott.

A *harct6ri* m6k6d6s nagy ar6nyokat 6lt6tt. Azok a keretek, amelyeket a Magyar V6r6s-Kereszt b6ke idej6n a t6bori szolg6lat tekintet6ben fel6llított, a h6bor6 el6re nem l6tott ar6nyai miatt m6r az els6 hetekben el6gteleneknek bizonyultak, minek k6vetkezt6ben t6maszkodva a hazafias k6z6ns6g 6ldozatk6szs6g6re, a kereteket fokozatosan t6gította. B6ke idej6n ugyanis k6szenl6tbe helyeztek egy t6bori k6rh6zat, k6t t6bori rakt6rt, 11 sebes6ltsz6llító 6s 10 hegyi sebes6ltsvív6 oszlopot. Ezzel szemben a Magyar V6r6s-Kereszt a hadszínt6ren fokozatosan l6tesített h6rom t6bori k6rh6zat, egy seb6szcsoportot egy k6rh6zzal, k6t seb6szk6l6nítm6nyel, 20 seg6lyhellyel 6s k6t 6dít6állom6ssal, 5 t6bori rakt6rt, 8 fi6krakt6rt, 3 k6rh6zvonatot, 6 seg6lyvonatot 6s sz6mos eg6szs6g6gyi oszt6got 6s nem volt harct6r sem, ahol a Magyar V6r6s-Kereszt ne lett volna int6zm6nyeivel k6pvisele.

A t6bori k6rh6zak egyenkint 400-n6l t6bb sebes6lten is fogadtak be ell6t6s 6s 6pol6s v6gett 6s teljesen korszer6 felszerel6ssel folytatt6k m6k6d6s6ket a hadvezet6s6g gyakori elismer6 nyilatkozatai mellett.

A t6bori rakt6raknak az volt a c6ljuk, hogy 6gy a v6r6skeresztes t6bori k6rh6zakat, mint a katonai k6rh6zakat oly anyagokkal seg6ts6k, amelyek a katonai szab6lyzatok szerint a k6rh6z 6ltal v6telezend6 anyagok k6z6tt nem szerepeltek, de a rakt6rak az eg6szs6g6gyi int6zeteknek oly anyagokat is juttattak, amelyeknek adom6nyoz6sa nem volt a Magyar V6r6s-Kereszt feladata. A gy6gy- 6s k6tszereken, feh6rnem6n 6s 6lvezeti cikkeken k6v6l volt itt minden, ami csak elk6pz6lhet6 6s amivel b6rmik6p is a k6rh6zak seg6ts6g6re sietni 6s a szenved6 harcosoknak kedveskedni lehetett. A p6tl6sokat id6r6l-id6re a budapesti k6zponti rakt6rb6l eszk6z6lt6k.

A 11 sebes6ltsz6llító 6s a 10 hegyi sebes6ltsvív6 oszlop 165 sebes6ltsz6llító kocsij6val, 11 t6rszeker6vel 6s 20 tarant6s6val a h6bor6 kit6r6sekor m6r az els6 napon a harct6ren volt 6s kisebb egys6gekre osztva nagy szolg6latot tett a sebes6ltek tov6bbít6sa ter6n, de valamennyi kocsi 6s eg6szs6g6gyi felszerel6s, mely m6r b6ke idej6n sz6azezrek6': 6rt, teljesen elhaszn6l6dott, vagy az ellens6g kez6re ker6lt.

A k6rh6zvonatok felszerel6s6t b6ke idej6n nem vett6k tervbe. Azonban a viszonyok 6gy alakultak, hogy azok fel6llít6sa m6r a h6bor6 elej6n sz6ks6gess6 v6lt. A M6v. 6s a H6l6kocsit6rsas6g megfelel6 sz6m6 vas6ti kocsit bocs6tott rendelkez6sre, melyeket a Magyar V6r6s-Kereszt 6gy alakított 6t, hogy azokban s6lyos sebes6ltek 6s fekv6 betegek voltak sz6llíth6t6k. Ezek a m6t6vel, k6t6z6helyis6ggel 6s dus rakt6rakkal felszerelt k6rh6zvonatok a sebes6lteket a gy6jt6állom6sokr6l a m6g6ttes orsz6gr6szekben lev6 k6rh6zakba sz6llít6tt6k, amelyekben v6r6skeresztes szem6lyzet teljesített szolg6latot.

A k6rh6zvonatok sz6ma azonban nem volt mindig elegend6, 6gy, hogy a sebes6ltek sokszor a legnagyobb igyekezet dac6ra is k6nytelenek voltak 6res tehersz6llító vas6ti kocsiban 6lelem 6s orvosi fel6gyelet n6lk6l nagyobb utat tenni. Ez a k6r6lm6ny felvetette a *seg6lyvonatok* alapeszm6j6t 6s a Magyar V6r6s-Kereszt hat ily seg6lyvonatot 6llított ki; mind-egyik szerelvény h6rom vas6ti kocsib6l 6llott 6s pedig a parancsnoki, a konyha- 6s a rakt6rkocsib6l. Ezeknek a szerelvényeknek az volt a rendeltet6se, hogy egy-egy vonathoz hozz6kapcsolva, a sebes6lteket a t6zvonalhoz legk6z6lebb fekv6 6llom6sr6l egy gy6jt6- vagy eloszt6állom6sra sz6llíts6k 6s 6tk6zben a sebes6lteket 6s betegeket 6lelemmel ell6ss6k 6s orvosi seg6lyben r6szesíts6k.

K6l6n6ll6 *eg6szs6g6gyi oszt6got* k6ld6tt a harct6rre a Szeged v6rosi v6r6skereszt v6laszt6m6ny 6s a p6csi v6r6skereszt fi6kegylet. Az itt 6rintett harct6ri m6k6d6s szeml6ltet6s6b6l

következtethető, mily nagy áldozatkészséget igényelt mindez a magyar társadalomtól. Békebeli aranykoronákban tízmilliókra rúgott mindennek fenntartása, nem is értékelve azt a sok önzetlen munkát, amelyet derék vöröskereszteseink nagy része kifejtett és a súlyos nehézségeket, melyeket a szent cél érdekében leküzdeniök kellett.

A harcéri felkészültségből a háború végén bekövetkezett visszavonuláskor a gyönyörű három tábori kórház és két segélyvonat az ellenség kezén maradt, a raktárak készlete úyszólván teljesen felemésztődött, úgy hogy bátran mondhatjuk, hogy a Magyar Vöröskereszt a haza oltárán mindenét feláldozta.

A legnagyobb arányokat a *hadszintér mögötti országrészekben* felállított *egészségügyi intézetek* fenntartása és azokban a sebesült, beteg és lábadozó katonák ápolása öltötte. A központi választmánynak már béke idején egyik legfőbb törekvése volt, hogy háború esetére minél több kórházat biztosítson. Ennek a törekvésnek az lett az eredménye, hogy amikor a mozgósítási parancs megjelent, a Magyar Vörös-Kereszt 1206 ajánlat felett rendelkezett, összesen 46.828 sebesült és beteg katonára ellátására. Ez az eredmény azonban a világháború kezdetén sem mutatkozott kielégítőnek. A kibocsátott új felhívásra az áldozatkészség jelentékeny mértékben nyilvánult meg, mert már az 1915. év elején 1922 kórházat rendeztek be 91.035 ágygal. Az összes vöröskereszt kórházak az illetékes katonai parancsnokságok közvetlen felügyelete alatt állottak és tekintve, hogy a részükre utalványozott napi ápolási díjak igen csekélyek voltak, a kórházak csak úgy voltak fenntarthatók, hogy azok részére állandóan természetbeni és pénzadományokat gyűjtöttek, a felszerelések legnagyobb részét pedig kölcsön vett tárgyakból állították össze. A kórházak orvosi és kötszertfelszerelését, fehérnemű- és ágyneműkészletét a Magyar Vörös-Kereszt központi anyagraktárából szolgáltatta.

E kórházak befogadóképessége az 1916. évben egészen a 116.000 ágyszámig emelkedett, idővel azonban azokat a kórházakat, amelyek a vasúti vonalaktól távol feküdtek, beszüntették, mert úgy a betegek szállítása, mint az ellenőrzés igen nagy nehézségekbe ütközött. Ennek következtében az 1918. év végén már csak 673 kórház működött 57.743 ágygal.

Budapesten célszerűnek mutatkozott a kórházak mentesítésére *üdülő otthonokat* felállítani, miért is 36 lábadozó otthon került felállításra 2640 ágygal és az otthonok legnagyobb része a háború végén kitartóan szolgálta emberbaráti célját.

Betegnyugvó állomás 43 vasúti állomáson volt összesen 3.396 ágygal. Ezek az állomásokon az átvonuló sebesült és beteg katonák éjjeleztek és egyes helyeken ebédet, más helyeken pedig vacsorát és reggelit kaptak és orvosilag megvizsgálták őket. Továbbá itt helyezték el ideiglenesen azokat a betegeket is, akiknek állapota súlyosabbá vált és akik egyelőre nem voltak tovább szállíthatók. Az idők folyamán egyes állomások átalakultak kiegészítő kórházakká, amikor is a betegek ápolása állandó lett. Ezekkel az intézményekkel kapcsolatos volt az *üdülő szolgálat* is. A hadvezetőség kívánságára külön üdülőállomásokat is létesítettek, ahol teát, tejet, tejeskávét, kenyeret, szivart, szivarkát, vegyes üdülőszereket és levelezőlapokat osztottak ki. A legnagyobb arányokat az üdülítés Budapesten, a Keleti és Nyugati pályaudvarokon öltötte.

Összevéve a Magyar Vörös-Kereszt különböző egészségügyi intézeteiben élelmezett és ápolt betegeket, sebesülteket és lábadozókat, azok száma a világháború alatt több millióra növekedett. Gondoztuk, nem számítva a közönség anyagi támogatását, ápolási díjakban csak a hadikincstár terhére 130 millió koronánál magasabb összeget vett igénybe.

Budapest területén a sebesült és beteg katonák *szállítását* szintén a Magyar Vörös-Kereszt vállalta el. Az automobil sebesültszállító oszlop, amelyet még béke idején szerveztek, nem bizonyult az eredeti összeállításban kielégítőnek, miért is a hadvezetőség rendelkezése folytán

felállított a es. és. kir. vöröskereszt sebesültszállító oszlop 30 gépkocsival. A sebesültszállító oszlophoz tartozott a 11 kocsiból álló lófogatú osztag is. Tömegesen érkezett sebesültszállítványok gyors és szakszerű elszállítása végett a villamosvasút társaság is nagyobb-számu betegszállító villamoskocsit bocsátott rendelkezésre. A sebesültszállító oszlop által szállított betegek és sebesültek száma évenként a 300.000-et is meghaladta.

A felszerelési szükségleti cikkek és egyéb anyagok beszerzése a *központi anyagraktárnak* volt a feladata. Miután azonban az anyagszükséglet folyvást nőtt, szükséges volt külön gyűjtőraktárt és áruraktárt is szervezni.

A *gyűjtőraktár* számára a Papnevelde-utcai iskola adott megfelelő helyiséget. Célja pedig az volt, hogy a közönség által adományozott és vétel útján beszerzett fehérneműeket és ágyneműeket összegyűjtse és az utasításokhoz képest a hadikórházak között kiosssa. A raktárt egy külön hölgybizottság kezelte.

A *központi áruraktár* hivatva volt a bevont ajánlatok alapján beszerzett anyagokat, a kórházi felszereléseket, köt- és gyógyszereket, élelmicikkeket, italokat, üdítoszereket, dohányneműeket stb. fogyasztási cikkeket tárolni és azután elsősorban a harctéren levő tábori kórházak, tábori raktárak és fiókanyagraktárak, a kórház- és segélyvonatok között, másodsorban a mögöttes országrészekben lévő egészségügyi intézetek, valamint az üdítő-állomások között a központ intézkedéseire képest kiosztani.

Külföldi példák nyomán célszerűnek mutatkozott 1915. évi március hó 1-én a *szeretet-adomány osztály* létesítése. A németországi sebesültszállító vonatok ugyanis, amikor a sebesülteket és betegeket kirakták, a Vörös-Keresztől szeretetadományként átvettek mindenféle holmit, amit azután magukkal vittek, hogy a táborban a katonák között szétosszák. Ezért a jótékonyág gyakorlásának ezt a módját a Magyar Vörös-Kereszt is meghonosította. A szeretetadományosztály a város több pontján helyiségeket rendezett be, amelyek az adományok tárolására alkalmasak voltak. A gyűjtésben a cserkészcsapatok derekasan kivették részüket és a közönség emlékezetében még ma is él a vöröskeresztes gyűjtőkocsi, amely a kedves cserkészfiúk által kísérve a közönség adományait hegyekké hordta össze. Volt itt tea, csokoládé, dohány, szivar, cigaretta, pipa, ceruza, lábbeli, harisnya, melegruha és más ezer fajtája mindannak, amit a lövészárkokban szenvedő katonáink örömmel fogadhattak. Úgyszólván minden hónapban vittek a vonatok a különböző harcterekre szeretetadományokat és egy-egy szállítvány átlag 600.000 katona részére vitt szeretetadomány-csomagokat. A szeretetadományok megfelelő egységes csomagokban voltak összeállítva és abban a hadifogságban és internáltságban lévő véreink is bőségesen részesültek.

A „Könyvet a harctérre” című mozgalom is szép eredményeket mutatott fel, amennyiben közel 600.000 darab könyvet juttatott a tábori alakulatoknak és a messze hadifogságban sínylődő fiainknak.

Amikor a világháború alatt Bulgária a központi hatalmakhoz szövetségesként csatlakozott, a szövetséges államok Vörös-Keresztjei elhatározták, hogy a Bolgár Vörös-Keresztet úgy begyakorlott személyzettel, mint kórházi felszereléssel támogatják. A Magyar Vörös-Kereszt erre elhatározta, hogy *Bulgáriába* külön missziót küld, mely Szófiában 500 ágyas kórházat tart fenn. Ez azonban a felmerült szükségnek megfelelően 800 ágyra egészített ki. A misszió 1915. évi november hó 5-től 1918. évi szeptember hó közepéig működött tisztára magyar vöröskeresztes orvosi és ápolónői személyzettel. A bolgár hadvezetőség a

kórházban leginkább sebesülteket helyezett el, s így a kórház főként sebészi munkát végzett. A kórház leszerelése után 1918. évi október havában a hazatérő személyzetet Újvidéken a szerbek feltartóztatták, úgy hogy a személyzet még a saját poggyászát sem volt képes egé- szen megmenteni.

Az 1915. év vége felé egy bizottság létesült Budapesten, amely a szövetséges török nemzet segítségére *Konstantinápoly* s kórházat kívánt küldeni és ennek az eszmének megvalósítására a Magyar Vörös-Keresztet kérte fel. A központi választmány a kérelemnek eleget tett és egy teljesen felszerelt 200 ágyas kórházat a szükséges személyzettel együtt útnak indított, azonban sikeres működése csak néhány hónapra terjedt, mert a harctereknek Konstantinápolytól nagy távolságra történt elhelyezése következtében sebesülteket nem szállítottak Konstantinápolyba és így az ottani hivatásos köröknek nem állt módjában a kórház további kihasználása, miért is a visszahívott Vörös-Kereszt sebészi csoportot az akkor megindult román offenzíva ellen küzdő erdélyi hadsereghez osztották be.

*

Nyomban a mozgósítás elrendelése után megkezdte Budapesten működését a már békében készenlébe helyezett *Budapesti Tudósító Iroda*. Ennek az volt a feladata, hogy a sebesült és beteg, eltűnt és elhalálozott katonákat nyilvántartsa és azokról a beérkezett hivatalos adatok alapján a sorsuk iránt érdeklődő hozzátartozóknak értesítéseket adjon. Az irodához naponta beérkező anyag napról-napra rohamosan növekedett és 282 munkaeőr éjjelt is nappallá tevő megfeszített munkával dolgozta fel a hihetetlen anyagot, mert a nagy közönség részére a tudósításokat a legrövidebb időn belül kellett megadni. A felmerülő esetek sokfélesége megkívánta, hogy az iroda kebelében külön osztályok létesüljenek és főleg nagy szolgáltatokat tett a *nyomozó osztály*, amely lehetővé tette azt, hogy a sebesültekre, elesettekre és eltűntekre vonatkozólag közvetlen a harctérről és a csapattestektől szerezzenek: be távirat- vagy levélváltás útján hivatalos és megbízható adatokat. Az osztály magyar honosokra nézve összesen 251.000 esetben folytatott le sikeres nyomozást. Az iroda méreteiről képet nyújt az, hogy hozzávetőleges számítás szerint 6-7 millió adatot tartott nyilván, de átmenetileg még majdnem kétszer annyi szelvényt is kezelt, amelyeket azonban a szükséghez képest akkor, amikor az adatok tárgytalanokká váltak, kiselejtezett. A személyes érdeklődők számára egy-egy évben átlag 550.000 ügyszer ment ki a Tudósító Irodából.

Miután a hadbavonultakra nézve hivatalos tudósítást a hadvezetőség rendelkezéséhez képest kizárólagosan csak a Budapesti Tudósító Iroda volt jogosult megadni, a katonai hatóságok is eme iroda útján szereztek be az adatokat. Az iroda hivatva volt továbbá a harctéren vagy ellenséges földön eltemetett katonák sírjait is nyilvántartani.

Azoknak a nyomavesztett katonáknak felkutatására, akiknek sorsát a nyomozó osztály a legnagyobb utánjárás mellett sem tudta felderíteni, a „katonai nyomozójegyzék” szolgált, mely folyóirat 25 számban jelent meg és az eltűnt katonák arcképét is közölte. Ennek eredménye abban jelentkezett, hogy a kutatott katonák 5-7%-át sikerült kinyomozni és 10-15 %-ának hősi halálát megállapítani.

Az iroda külön *szociális* tevékenységet is fejtett ki, tanácsokat adott a hadbavonultak hozzátartozóinak a hadisegély megállapítása és kiutalása körül felmerült panaszok esetén, továbbá halotti levelek kiállítására, a hagyatéki tárgyak kiszolgáltatására, sírfelkutatások, exhumálások, holttestszállítási díjak elengedése és mérséklése, rokkant fogolycseré és kórházi áthelyezések tekintetében segédkezet nyújtott.

Az 1916. évi *román betörés* új feladatot rótt a Budapesti Tudósító Irodára. A belügy-minisztérium ugyanis megbízta az irodát, hogy a katonai hírszolgáltatás mintájára az elmenekült lakosságról országos nyilvántartást vezessen. Összesen mintegy 210.000 család, tehát hozzávetőlegesen 600.000 menekült szerepelt a nyilvántartásban. Az iroda szemmel kísérte még a budapesti menekült erdélyiek segélyezését és a panasszal hozzáfutóknak úgy a fővárosban, mint a vidéken hatékony jogsegéllyel szolgált.

A nemzetközi megállapodások értelmében a Magyar Vörös-Kereszt is megalakította a háború első heteiben a *Hadifoglyokat Gyámolító Bizottságot* és mint ennek végrehajtó intézményét, a *Hadifoglyokat Gyámolító és Tudósító Hivatalt* állította fel, amelynek hivatása az volt, hogy a hozzátartozóknak a hadifoglyokról a felvilágosításokat megadja, közöttük az érintkezést fenntartsa, a küldeményeket közvetítse és úgy a hadifoglyok, mint az internáltak érdekében minden lehető intézkedést tegyen.

A Bizottság célszerűségi szempontokból a francia internáltak segítségét, a csererokkantak fogadására és a hadifoglyokra vonatkozó nemzetközi jogi kérdések tanulmányozását külön albizottságokra ruházta. Legnagyobb munkát adott a bizottságnak és a Gyámolító Hivatalnak kezdettől fogva az Oroszországban levő nagyszámú hadifoglyaink és internáltjaink sorsának gondozása. Írásban és szóbelileg igen sűrű tárgyalások folytak és a Magyar Vörös-Kereszt a Wienben, Stockholmban, Kopenhágában és Szent-Pétervárott megtartott nemzetközi hadifogoly-értekezleteken is több ízben – résztvett. Az 1917. és 1918. évben két-két vöröskeresztes nővért küldtek ki az oroszországi hadifogolytáborok meglátogatására, hogy így közvetlen érintkezés létesüljön a messze távolban sínylődő testvéreinkkel. A nővérek nehéz és kockázatos feladatukat fényesen oldották meg és visszaérkezésük után több napon át felvilágosító előadásokat tartottak a hadifoglyok hozzátartozói előtt.

Sikerült oly megállapodásokat létesíteni, melyek alapján Dánián keresztül Oroszországba a hadifoglyok hozzátartozói élelmiszersomagokat küldhettek és ezek közvetítését a Magyar Vörös-Kereszt vállalta. Az ellenséges államokbeli és Magyarországon elhelyezett hadifoglyok részére érkezett szeretetadományok közvetítését ugyancsak a Gyámolító Hivatal végezte.

A hazaérkező csererokkantak megfelelő fogadtatásáról a Hadifoglyokat Gyámolító Bizottság gondoskodott és kieszközölte, hogy a semleges külföldön elhelyezett félrokkantakat meglátogatni akaró hozzátartozók oda kiutazhassanak.

A hadifoglyokkal való levelezés lebonyolítása céljából forgalomba hozott levelezőlapok óriási keresletnek örvendtek; a háború alatt több, mint 60 millió fogyott el belőlük.

A könyvcsoport háromféle módon küldött a hadifoglyoknak könyveket, u. m. egyéni küldemények, ajándékkönyv és könyvtárak alakjában. Ily könyvtárat nemcsak Olaszországban, hanem Oroszországban is berendeztek. Könyveket kaptak a Magyarország területén elhelyezett orosz, olasz és szerb hadifoglyok is.

A Gyámolító Hivatal hivatva volt az előadottakon kívül a hozzá személyesen forduló feleknek felvilágosítást adni minden ügyben, amely a hadifoglyokra vonatkozott. Nagy munkát okozott a hivatalnak a hadifoglyok címeinek megállapítása és a kartoték vezetése. Amióta a hadifogságban levő katonák meghatalmazott útján házasságot köthettek vagy házasságon kívül született gyermekeket törvényesíthettek, igen sokan keresték fel a hivatalt azért, hogy ily meghatalmazásokat az ellenséges állam Vörös-Keresztje útján a hadifoglyoknak kézbesítsen és a házasságot, illetve törvényesítést lehetővé tegye. Külön csoport dolgozott a hivatalban

kizárólag azoknak a hadifoglyoknak felkutatása ügyében, akik hosszabb idő óta nem adtak hírt magukról.

Pénzek átutalásával is foglalkozott a hivatal és pedig előbb a magyar bankok, majd Svájc és más semleges államok pénzintézeteinek közvetítésével. Viszont az ellenséges országból való hadifoglyoknak is közvetítette a nekik szánt pénzküldeményeket.

*

Amikor a breszt-litovszki béke után a hadifogoly hazatérés megindult és a hadifoglyok a legmesszebb Szibériából rendezetlen tömegekben hazaözönlöttek, a Magyar Vörös-Kereszt 1918. évi március havában *Kiewbe* egy hadifogoly missziót küldött ki, megfelelően képzett személyzettel és gazdagon felszerelt anyagraktárral. A misszió rendkívül nehéz és életveszélyes körülmények között a bolsevikiek által feldúlt állapotban talált, a városon kívül fekvő táborban kezdte meg működését, ahol a hazatérés irányában vasúti gócpont volt és ahol minden hazatérőnek szükségképen át kellett vonulnia. A hazatérők hat, sőt több heti bolyongás után hihetetlen testi és lelki állapotban érkeztek a táborba, ahol boldogságtól sugárzó szemekkel hullottak a segítő, gyöngéd magyar vöröskeresztes ápolónők kezeibe.

A táborban naponta átlag 8000 hadifogoly fordult meg nemzetiségre való különbség nélkül és naponta 2500 embert indítottak útnak hazája felé. A Magyar Vörös-Kereszt a testben és lélekben meggyötört hadifoglyok lelki és szellemi táplálékáról és megújulásáról is gondoskodott, amennyiben részükre a táborban szép templomot és több helyen katonatáborokat létesített könyvtárakkal, napilapokkal, társasjátékokkal és hangszerekkel bőven felszerelve, mert hiszen sokszor két, sőt három hétig is kénytelenek voltak a hadifoglyok a táborban *vesztegelni*.

Nagy hazafias missziót teljesítettek az ott működő volt vöröskeresztesek és a hazafias tábori lelkészi kar. Fáradtságot nem ismerve, kora reggeltől késő estig nevelték és oktatták a hosszú rabság után agyongyötört lelkeket és bőven osztották szívük melegével megtoldva a Vörös-Kereszt gazdag szeretetadományait.

Az oroszországi mérhetetlen távolságok megkivánták, hogy idővel Oroszország belseje felé a főbb útirányokon kisebb átvételi állomások létesítenek. Így létesítette a kiewi misszió a *charkowi*, *konotopi* és *rostowi* kirendeltségeket 500–800 befogadóképességű fogadótáborral, 30 ágyas *kórházzal*, *egy* orvossal és *egy* ápolónővel. Ezek a kirendeltségek hivatta voltak a hadifoglyokat a kiewi központba irányítani.

Ez a misszió 1918. április 1-től 1919. január végéig végezte áldásos tevékenységét, amikor az előnyomuló vöröshadsereg elől menekülni volt kénytelen.

*

Miután a forradalom kitörése után Magyarországnak a külfölddel való kapcsolata megszűnt és a hadifogságban levő nagy tömegek gondozása veszélyeztetve volt, a Magyar Vörös-Kereszt 1919. február havában *Bernbe* egy missziót küldött ki, amely arra volt hivatva, hogy a hadifoglyok sorsát a semleges Svájcban gondozza és hazatérésüket irányítsa. Innentől kezdve a hadifoglyokkal való érintkezés és azok segítése csakis ezen a misszióon keresztül volt lehetséges, mely kiváltságos nemzetközi helyzeténél fogva kimondhatatlan sok jót tett a hadifoglyoknak és internáltaknak. Ez a misszió egészen 1920. évi április hó végéig működött.

A forradalmi korszakok alatt is bár gyéren, de mégis szép számmal jöttek különböző módon hadifoglyok Oroszországból s ezért a Magyar Vörös-Kereszt egyik segélyvonata a *tarnopoli*, egy másik segély vonata a *volóci* vasúti állomáson teljesített szolgálatot, mert ez volt az egyedüli lehetséges útvonal, amelyen ez idő alatt a hazatérés folyt. Ezek a segélyvonatok kórházszerűen voltak berendezve és a hazatérőknek nyugvó és üdítőállomásokul szolgáltak. Amikor a hazatérés iránya megváltozott, a tarnopoli segély vonatot *Varsóba* helyezték át, a voloci segély vonat pedig a budapesti nyugati pályaudvaron teljesített szolgálatot.

Az 1919. év őszén Olaszországgal megindított hadifogolycsere folytán a budapesti keleti pályaudvaron mint e csereakció gócpontján nagyszabású fogadóállomást rendeztek be, a hazatérés útvonalán pedig mint előretolt fogadóállomások Villachban és Szentgotthárdon egy-egy segélyvonat teljesített szolgálatot. Amikor pedig az oroszországi hazatérést is megszervezték, a csóti katonai fogadóállomás mellett egy vöröskeresztes kirendeltséget állítottak fel raktárral együtt, az időközben Varsóban fölöslegessé vált segélyvonat pedig mint a csóti kirendeltség előretolt állomása a pápai vasúti állomáson teljesített üdítő szolgálatot.

A Magyar Vörös-Kereszt a hadifogolymentés munkájában egészen 1922. évi október hó végéig vett részt. Amikor ez az intézményszerű közreműködés többé már szükséges nem volt, a hazatérőknek az idegen országokból, u. m. Triesztből, Rigából, Danzigből és más külföldi állomásokról való hazaszállítását a kincstári vonatok mellett üzemben tartott vonataival eszközölte.

Nem hagyható említés nélkül az az áldásos működés sem, amelyet a Magyar Vörös-Kereszt *sassnítzi* kirendeltsége végzett az Oroszországból érkező csererokkantak gondozásával. Sok ezer önmagával tehetetlen csererokkant talált itt első szeretetteljes ápolásra és vigasztaló szóra és indult innen kényelmes vöröskeresztes kórházvonaton a vágyvavágyott hazába.

A Magyar Vörös-Kereszt háborús tudósítási, hadifogolygondozási és egyéb hasonló munkájából eredő gazdag és hosszú évekre kiható történelmi becsű, példásan rendezett adatgyűjteményét: a Budapesti Tudósító Irodát és a Hadifoglyokat Gyámoltó és Tudósító Hivatalt 1920. évi július hó 1-én a m. kir. honvédelmi minisztériumnak adta át, ahol ez a gazdag gyűjtemény további gondozásban részesül és ahova még hosszú éveken át nemcsak Csonkamagyarország, hanem a megszállt területek lakosai is magánjogi ügyes-bajos dolgaikban, főként pedig holtánnyilváníti ügyekben egyedül fordulhatnak.

A Magyar Vörös-Kereszt a Genfi Nemzetközi Vöröskereszt Bizottsággal nemcsak a háború alatt, hanem ezután is a legbensőbb viszonyt tartotta fenn, hozzá több alkalommal fordult oly esetekben, amidőn az ellenséges csapatok kórházait vagy a Vörös-Kereszt védelme alatt álló személyzetet lövöldözték, vagy sebesültjeik és betegeik ellen kegyetlenségeket követtek el. Ezeket az eseteket a Nemzetközi Bizottság az illetékes helyen tiltakozásunk kíséretében leköszölte.

Ez volt nagy vonásokban a Magyar Vörös-Kereszt háborús tevékenysége.

*   *
*   *

A világháború utolsó hónapjaiban az Amerikai Vörös-Kereszt azt az eszmét pendítette meg, hogy a hosszú és véres háború után szükségképpen bekövetkező nehéz viszonyok által sújtott emberiség segítésére, valamint elsősorban a népek egészségügyének javítására a Vörös-Kereszt elé egy teljesen új békeprogram tűzessék. Ezért több nemzet Vörös-Keresztje összeállt

és megalakította Genfben a *Vörös-Keresztek Ligáját*, amely székhelyét később Parisba tette át. A Liga programja a szociálhigiénia minden ágát felölelte és nagy erővel vetette rá magát az ápolónői és egészségügyi védőnői képzés kérdéssére. Programjában szerepel továbbá az Ifjúsági Vörös-Kereszt és a szociális munka majdnem minden ágazata. Ez az új vöröskeresztes program kényszerítette a Népszövetséget arra, hogy a belépő államok által ratifikálandó alapokmányának 25. §-ában kimondja azt, hogy az államok kötelezik magukat arra, hogy Vöröskeresztjüket békemunkájukban úgy erkölcsileg, mint anyagilag támogatják.

A Magyar Vörös-Kereszt a Ligába a magyar kormány hozzájárulásával az 1921. évfolymán lépett be és ez idő óta intézményszerűen törekszik az emberiség általános jólétének emelésére szánt békeprogramnak hazánkban való végrehajtására.

A fokozott és tökéletesbített ápolónő- és egészségvédőnőképzésről, valamint annak eredményéről fentebb már beszámoltunk.

*   *
*

A Magyar Vörös-Kereszt a békemunka kifejtésére az 1922. évben megszervezte *szociális osztályt*, mely azzal kezdte működését, hogy Magyarország három nagy nőszövetségét: a Katholikus és Protestáns Nőszövetségeket és a Magyar Izraelita Nők Országos Szövetségét a Magyar Vörös-Kereszt zászlaja alá közös és egységes szociális, az embervédelem minden ágát felölelő munkára tömörítette. E szövetségek mindenkori elnöknői és egy-egy kiküldöttjük alkotják a szociális osztály központi bizottságát az osztályvezető elnöklete alatt. Még ugyanabban az évben tanfolyamot rendezett, melyen a három nőszövetség által kiküldött tanulók szociális munkásokká képeztettek ki. A szociális munkát a fővárosban a kerületi eljárásokkal kapcsolatosan szervezték meg oly módon, hogy azok mellett úgynevezett segítőirodákat létesítettek. A kultuszminiszter az irodák adminisztratív teendőinek ellátására tanerőket rendelt ki, a szociális munkások pedig a segélyezés iránt támasztott kérelmeket a közvetlen érintkezés elve alapján a helyszínen tanulmányozzák és a szükséghez mérten eljárnak. A központi szociális osztály állandó összeköttetést tart fenn az összes hazai szociális és jótékony intézményekkel egyletekkel és munkája lényegét a segélyre szorultak állandó ellenőrzésében és mindenirányú gondozásában látja. Célja tehát: a hatóságokkal és jótékony intézményekkel karöltve az egységesen szervezett általános szegénygondozás és a közegészségügynek társadalmi eszközökkel való gondozása.

A szegényügyi törvényhozás, valamint a székesfővárosi közjótékonyosság terén kifejtendő szociális és karitatív működés alapja gyanánt már a munka elején egy rendszeres *szegénykataszter* felvétele és megszerkesztése mutatkozott szükségesnek. Ennek felismeréséből indulva ki, a népjóléti miniszter az 1927. év végén a Magyar Vörös-Keresztet bízta meg azzal, hogy Budapest székesfőváros szegénykataszterét elkészítse. Ez a munka a megfelelően kiképzett környezet-tanulmányozók által lebonyolított közel negyvenezer családlátogatás alapján az 1928-29. években befejezést nyert. Ma már a hatósági szegénygondozás a székesfőváros területén ennek alapján megy végbe. A gondozónők kiképzése folytatólagosan tíz hónapra terjedő szociális tanfolyamon történik.

A szociális osztály kebelében a szegénygondozást a *szegény gondozó alosztály* látja el; egyéni szegénygondozást csak kivételes esetben lát el, alkalmi gondozást, aminő menhelyeken, gyárakban karácsonyfa felállítása, nagyobb szabású segélyezés szervezése, az elszegényedett középosztály közvetlen gyámolítása stb. ugyancsak az alosztály végez.

Az ország különböző helyein jelentkezett munkahiány és annak következtében fellépett inség enyhítése céljából a Vörös-Kereszt három ízben bonyolított le segélyakciókat.

Az 1926. év április havában a salgótarjáni bányamunkások között a bányatermelés csökkenése következtében munkanélküliség és inség lépett fel; 6.669 család részesült itt élelmicikkekben és ruhaneműekben. Ugyanez év májusában Tatabányán hasonló körülmények között 360 gyermek részesült ruhasegélyben. Az 1926. év végén a hollóházi kerámiai gyár üzemének beszüntetése következtében a községben inség állt elő, ahol a lakosság között nagyobb mennyiségű lisztet és élelmiszert osztottak szét. A Magyar Vörös-Kereszt lépéseket tett egyben a hollóházi kerámiai gyár újból való üzembehelyezésére is.

Az 1926. évben kezdte meg a szociális osztály a főváros terein a *játéktéri munkát* az erre a célra külön kiképzett játékeztetőnők felügyelete alatt; a játékokban évente körülbelül 200.000 gyermek vett részt és sajátított el helyes pedagógiai elvekre felépített játékokat, fegyelmet, valamint hazafias és vöröskeresztes szellemet. Meg kell jegyeznünk, hogy a játékdélutánok rendkívüli jó hatással voltak a családok belső életére is.

A szociális osztály kebelében lévő *kórházmissziós alosztály* a közkórházakban lévő szegénysorsú betegek gondozását tűzte ki céljául, főhivatása pedig az, hogy az onnan gyógyultan kikerülő, az életben tanácstalanul állóknak és még munkaképteleneknek minden irányban hathatós segítségükre legyen.

A szociális munka minden irányban való ismeretbővítés célját a *szociális szakkönyvtár* szolgálja, amely úgy az elméleti, mint a gyakorlati társadalomtudományok minden ágára kiterjedő hatalmas anyagot ölel fel és amelyből főleg a szociális osztály munkatársai merítik munkájukhoz a kellő felkészültséget.

*

A Magyar Vörös-Kereszt egészségvédelmi munkája békemunkájának egyik legfőbb programpontja. Célja az egészségügyi ismeretek széles rétegekben való terjesztése és népszerűsítése a betegségek kiküszöbölése és megelőzése érdekében. Az egészségvédelmi munka főleg azokra a néprétegekre terjed ki, melyek életviszonyaiknál fogva az egészségügyi ártalmaknak leginkább ki vannak szolgáltatva. Tanítani igyekszik a tömegeket arra, hogy az adott életviszonyok közepette a saját és hozzátartozók egészsége, az egyes és a köz érdekében miként védhető meg. Az egészségvédelmi munka népszerű orvosi előadások megtartását választotta a cél elérésének eszközéül.

Az előadás áll egy orvosi előadásból, amely a legfontosabb egészségügyi kérdéseket (tbc, anya- és csecsemő védelem, fertőző betegségek, gyermekegészségügy, tisztaság, alkoholizmus, venereás betegségek, táplálkozás, lakáshigiéniá, sport egészségtana, stb., stb.) népszerűen tárgyalja és megfelelő felvilágosító egészségügyi filmek bemutatásából. Az előadások vonzóvá tétele érdekében főleg ott, ahol az érdeklődés a szorosán vett egészségügyi előadás iránt nem nyilvánulna meg a kívánatos mértékben, egy-két műsorszám, vagy szórazottató film beiktatása is alkalmazásban van.

A Magyar Vörös-Kereszt egészségvédelmi munkáját 1923. évben kezdte meg egészen szűk keretben, nélkülözve úgy a munkaterület, mint a propagandamunka módszerének pontos ismeretét. A következő rövid kimutatásból számszerűleg tűnik ki, hogy az 1923. évben megkezdett munka milyen fejlődésen keresztül érte el mai állását.

1923-ban tartott	2	előadást, igen csekély számú hallgatósággal,
1924-ben	72	még mindig nem kielégítő számú hallgatósággal,
1925/26-ban	382	
1926/27-ben	678	egyre fokozódó számú hallgatósággal,
1927/28-ban	1011	
1928/29-ben	1862	364.762 hallgatónak.

Fontosabb mozzanatok: a munka harmadik évében megállapodás történt a népjóléti minisztérium Propaganda Központjával, hogy a központ úgy az anyagiakat, mint az egészségügyi filmeket, vetítógépeket, gépkezelőket és propaganda iratokat rendelkezésre bocsátja, a Magyar Vörös-Kereszt viszont az egészségvédelmi propagandamunka megszervezését és lebonyolítását vállalta magára, továbbá, hogy a munkát vidékre is kiterjeszti.

A vidéki munkával kapcsolatosan szerzett tapasztalatok arra a meggyőződésre vezettek, hogy a munka legelőtöbbször a vidéken szükséges. A magyar vidék lakosságának kedvezőtlen egészségügyi viszonyai közismertek, pedig a lakosság olyan életviszonyok között él, amelyek azt nem teszik elkerülhetetlenné, tehát nyilvánvaló, hogy az egészségügyi ismeretek teljes hiányának mily nagy szerepe van a szomorú egészségügyi statisztikák alakulásában. A vidéki munka iránti fokozatosan fejlődő érdeklődés mutatja, hogy az egészségügyi tanítás nemcsak a főváros lakossága körében talál termékeny talajra, de a vidék lakossága is megértéssel fogadja azt. Remélhető, hogy ez a munkaág úgy hatósági, mint a társadalmi hasonló törekvések egyesítésével idővel népünk legszélesebb rétegeiben is képes lesz a kívánatos és a nemzet fennmaradása szempontjából szükséges kultúra megteremtésére.

*   *
*   *

A Liga hamarosan felismerte az ifjúság szociális és higiénikus nevelésében rejlő értéket s elhatározta, hogy az ifjúságot a Vörös-Kereszt kereteibe bevonja s megteremti az Ifjúsági Vörös-Keresztet. A Magyar Vörös-Kereszt örömmel fogadta az eszmét, s 1921 februárjában megalakította a *Magyar Ifjúsági Vörös-Keresztet*. A munka serényen folyt és ma már a különböző iskolákban 620 csoport működik.

A Magyar Ifjúsági Vörös-Kereszt a Magyar Vörös-Keresztnek egyik osztálya. Élén a központi választmány által kiküldött végrehajtó bizottság áll, mely a Magyar Vörös-Kereszt Egylet központi igazgatóságának van alárendelve. Az ifjúság csoportokba tömörül, élén a maguk köréből választott ifjúsági elnökök és a tisztviselői kar állanak s a tanító-, tanár-elnökök, illetőleg a Vörös-Kereszt elnöke által kinevezett helyi megbízottak felügyelete alatt és útbaigazításai szerint működnek. Működésüket a következő főbb irányelvek szabják meg: 1. egészség ápolása és a közegészségügy fontosságának felismertetése, 2. az alkotó munkára való nevelés, 3. az emberbaráti érzés felébresztése és fejlesztése, a cselekvő, jótékonykodás és 4. az egymásközi és a külfölddel való levelezés.

Az *egészség ápolását* elsősorban a sorozatos egészségügyi előadások szolgálják. Tárgyuk az iskola anyagán épül fel s a legmodernebb egészségügyi kérdésekről szól, filmek bemutatása mellett. A csoportok résztvesznek elsősegélynyújtási tanfolyamokon, kiképzést nyernek a csecsemő- és betegápolásban, a tanultakból rendszerint vizsgáznak s állandó gyakorlatokkal tovább képezik magukat. Állandóan ébren tartják a tagokban az érdeklődést testi épségük és az egészségügyi intézmények iránt. Megfigyelik és megbeszélik a tagok egészségi állapotát. A betegségekre gyanúsakat orvossal megvizsgáltatják, szükség esetén anyagi erejükhöz mértén viselik a kezelés költségeit is. Vigyáznak a tagok észszerű táplálkozására. Ellenőrzik egymást a tisztaság dolgában. A legtöbb csoport fel van szerelve mosdókészlettel. Óriási eredmény, hogy az Ifjúsági Vörös-Kereszt révén a fogkefe már a tanyai iskolákba is bevonult. A csoport figyelme kiterjed a tantermek, folyosók, udvar tisztántartására, a por lekötésére, kedvezményes fürdőjegyek beszerzésére stb. Erősen fellendítette a testi épség ápolását az állandóan folyó „egészségverseny”. E célra a „Legfőbb kincsünk – egészségünk” jelmondatu táblázatok szolgálnak. A táblázatok az egészségi követelményeknek legfontosabb szabályait tartalmazzák, melyek pontos betartásában az ifjúság versenyez. E versenynek igen

nagy hatása van nemcsak az ifjúságra, hanem a felnőttekre is és az egészségügy terjesztésének igen hathatós eszköze. Faluhelyen a babonás hit, a maradi szokások ellenére is kitűnő propaganda-eszköznek bizonyult az egészségverseny. A versenyben résztvevő legbuzgóbb tagok jutalomban részesülnek. Az egészségi kérdések ébrentartására szolgálnak még a különböző egészségügyi plakátok, röpiratok, a pályázati hirdetés után nyert egészségügyi szindarabok és versek. Az ifjúsági vöröskeresztes üdülőotthon megvalósítása jelenleg folyamatban van.

A munkára való nevelés az u. n. *munkadélutánok* keretében történik. A legfinomabb kivitelű női kézimunkáktól kezdve a legegyszerűbb házi eszközökig mindent előállítanak az ifjú vöröskeresztesek. A leányok főleg népies kézimunkákat, fehérneműeket, ruhákat, iparművészeti tárgyakat készítenek, a fiúk pedig játéktárgyak, háztartási és más használati cikkek készítésével és könyvkötéssel tűnnek ki. A kertészet, gyógynövénytermelés és gyűjtés szintén kedvelté lett. Sok csoport sivár udvarát viruló kertté varázsolta át. A munkák élénken tanúskodnak az ifjúság szolgálatkésztségéről és munkaszeretetről. Amellett, hogy megtanulják a mindennapi élethez szükséges gyakorlati közügyességet, egyszersmind tág tere nyílik itt a leleményességnek, ügyességnek és az anyaggal való gazdálkodásnak. A csoportok oly eredeti, magyaros és művészi tárgyakat produkálnak, hogy nemcsak a belföldön, hanem az időközönként rendezett kiállítások révén a külföld is megismerte a magyar népművészet munkáját s alig tud betelni szépségével. Ezzel a magyar gondolat apostolaiává is lettek az ifjú vöröskeresztesek.

Bámulatos találékonyak az ifjú szívek abban, hogy hogyan tehessenek jót és a cselekvő szeretet terén erőteljes versenyre keltek, Szegényebb iskolatársaikat ellátták tankönyvekkel, írószerekkel, ruhával, cipővel, kifizetik értük a tandíjat stb. és mindezt hivatkozás, dicsekvés nélkül teszik úgy, hogy a megajándékozott nem tudja, hogy ki útján és hogyan jutott a nem remélt támogatáshoz. Az iskola határain túl segélyezik a nyomorgókat, munkaképteleneket, hajléktalanokat, sok gyermekes családokat stb. És pedig pénzzel, ruhával, tüzelővel és az élelmiszerek minden nemével. A csoportok által jótékonyásra fordított összeg az 1927/28. tanévben összesen 13.173 pengő volt. A tanév folyamán segélyeztek 3990 személyt. A gyermekórházak részére sok játékot készítenek, sőt ágyalapítványokat is tettek. Sokan csecsemőket és árvákat vesznek gondozásba, egy vidéki csoport pedig tehenet vásárolt s a véznább testalkatú gyermekeket naponta látja el elsőrendű, hamisítatlan tejjel. Beteg társaikat meglátogatják s amennyiben állapotuk megengedi, elmagyarázzák nekik az elmulasztott leckét és szórakoztatják őket. Az utcán a kisgyermeket és aggokat pártfogásukba veszik és átvezetik őket a forgalmas kocsúton. A hősök és a szegények elhagyott sírjait gondozzák, halottak napján virággal díszítik fel azokat.

Az egymásközi és a külfölddel való érintkezés igen élénk. Az ifjúságiak szorgalmasan leveleznek a külföldi társaikkal, ez idő szerint 18 állammal tartanak fenn állandó levelezést és albumcserét, tehát propagandát csinálnak a magyarság ügyének a következő államokban: Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült-Államok, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Japán, Lettország, Lengyelország, Nagybritannia, Németország, Norvégia, Olaszország, Spanyolország és Svédország. A múlt tanévben összesen 100 album ment ki külföldre a magyar ifjúsági vöröskereszt csoportoktól. Ezekben kiváló szerep jut a magyar népművészetnek is. A nemzetközi levelezés által az ifjúság látóköre szélesedik, nyerne barátokat és tudatára ébrednek annak, hogy mindenütt, ahol csak Ifjúsági Vörös-Kereszt van, ugyanezek az eszmék mozgatják a gyermekeket és hogy az egészségügy, emberszeretet és a munka megbecsülése által vezérelve, egy új és boldogabb nemzedék fejlődik. A csoportok összetartására és egységes irányítására a tanárelnöki értekezletek, az ifjúsági elnöki értekezle-

tek és a „Magyar Ifjúsági Vörös-Kereszt” című folyóirat bír kiváló fontossággal. E lapban, „Szárnybontás” címen rovat nyílt az ifjúság irói készségének elsajátítására és ez irányú hajlamainak kiművelésére; ez iránt nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek, szülők, írók is érdeklődnek.

A Magyar Ifjúsági Vörös-Kereszt május első vasárnapját az „Anyák napja”-vá avatta és azt meghatározó és pedagógiai szempontból szinte megbecsülhetetlen ünnepélyek keretében ünnepli meg.

*

Az 1906. évben a Magyar Vörös-Kereszt ma már a központi igazgatás keretében külön osztállyá fejlődött *Serdültek Vörös-Keresztes Csoportját* létesítette, hogy a volt Ifjúsági Vörös-Kereszteseket a Vörös-Kereszt szellemében tovább neveljék s így az egészséges szociális érzés és gondolkodásnak a gyermekkorban elhintett magvait a serdülő koron át is gondoztassák és a nemzet számára megmentésék. A csoportok a központi irányítás mellett dolgoznak, heti összejöveteleik vannak és a csoport szükségleteihez mért egészségügyi és szociális előadásokat hallgatnak. Ezenkívül minden csoport, a tagok kollektív akaratának alapján, a szociális munka egy bizonyos ágát kiválasztva, szociális munkát folytat. A csoportok irányításában résztvevő pedagógusok számára különleges tanfolyam felállítása van tervbe véve.

*

Az utóbbi évek során egyre sűrűbben fordultak a Magyar Vörös-Kereszthez olyan egyének, akiknek egyes hozzátartozói elszakadtak különböző külföldi államokba, főleg Amerikába és akikkel a visszamaradottaknak minden kapcsolata megszűnt. A Magyar Vörös-Kereszt minden esetben vállalta a közvetítést és sok esetben sikerült nemzetközi viszonylatinál fogva az összeköttetést sikeresen megteremteni. Látva ennek a munkának mélyen fekvő egyéni és nemzeti érdekeit, elhatározta, hogy munkaprogramjába ezt mint rendszeres szolgálati ágat felveszi és a szükséghez képest kiépíti. Ebből a célból egy szociális tanfolyamot és a Nemzetközi Népmozgalmi Szolgálat párisi központjánál megfelelő tanulmányokat végzett munkaerőt alkalmazott és a központba ezzel a *népmozgalmi szolgálatot*, mint különálló munkaágat beállította.

*

Ismertetésünk nem lenne teljes, ha meg nem emlékeznénk arról a tevékenységről, amelyet a Magyar Vörös-Kereszt nemzetközi vonatkozásokban kifejtett. Kiküldöttjei útján résztvett a *nemzetközi Vörös-Kereszt konferenciákon*,– eddig tizenháromat tartottak – ott javaslataival a Vörös-Kereszt nemzetközi életére nem egy ízben hathatós befolyást gyakorolt és főleg hadegészségügyi berendezkedések és az ápolónői ügy kérdéseiben tűnt ki. A Magyar Vörös-Kereszt elnökének javaslatára az 1912-ben Washingtonban megtartott nemzetközi konferencia a világ legkiválóbb ápolónőinek jutalmazására alapította a *Nightingale-érmet*, amellyel az ápolónőket tüntetik ki a háborúban rendkívül nehéz körülmények között teljesített önfeláldozó szolgálataikért.

A Magyar Vörös-Kereszt ezenfelül a Vörös-Keresztek Ligája nemzetközi és keleteurópai konferenciáin, valamint szakértekezletein is mindenkor résztvett.

A Magyar Vörös-Kereszt létének és működésének jogalapját elsősorban az 1864-ben és azután 1906-ban megkötött Genfi Egyezmény alkotja, amelyet a hazai törvényhozás az 1911. évi XX. törvénycikkbe cikkelyezett be, azután az 1899-ben és 1907-ben megkötött Hágai Egyezmények, továbbá a békeszerződések mellett levő népszövetségi alapokmány,

valamint a legfelsőbb elhatározással kibocsátott „Alapelvek” határozataiból kifolyólag és azok alapján megszerkesztett, államfői jóváhagyással bíró *Alapszabályok. A Vörös-Kereszt jelvényét, jelképét, elnevezését és egyenruházatát az említett 1911: XX. t.-c. és az ebben nyert felhatalmazás alapján kibocsátott 2023/1913. M. E. számú kormányrendelet védi és azok illetéktelen használatát kihágásnak minősíti és bünteti.*

A Magyar Vörös-Keresztre a legutóbbi időben egy újabb, ugyancsak törvény alapján nyugvó munkakör hárul. Az Olasz Vörös-Kereszt elnöke, Ciralo Giovanni szenátor az 1920. évben Genfben megtartott X. nemzetközi Vörös-Kereszt konferencián azt a javaslatot tette, hogy a nemzetek szövetkezzenek arra, hogy a népeket sújtó nagy szerencsétlenségek (földrengés, árvíz stb.) alkalmával nyújtandó kölcsönös segélynyújtásra intézményszerűen felkészüljenek. A kérdés tanulmányozására egy nemzetközi előkészítő bizottságot küldtek ki, amelynek részletes munkálatai alapján a Genfben 1927. évi július hó 12-én megtartott nemzetközi konferencián a „*Nemzetközi Segélynyújtó Egyesülés*” tárgyában nemzetközi *egyezmény* jött létre, amelyet Magyarország meghatalmazottja is aláírt. Ennek a nemzetközi egyezménynek becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot 1928. év végén a magyar országgyűlés elfogadta, jelenleg pedig annak ratifikálása folyamatban van. E nemzetközi egyezmény szerint a nemzetközi segélynyújtás végrehajtása terén a Magyar Vörös-Keresztre nagy feladatok várnak. Egy 8 fekvőbeteg szállítására alkalmas és a technika legújabb vívmányaival felszerelt géperejű kocsit erre a célra máris felszerelt.

Nagy hivatás vár a Magyar Vörös-Keresztre a polgári lakosságnak a gáztámadások ellenében való védekezéshez szükséges megszervezése körül. Ez a kérdés jelenleg a nemzetközi és a hazai szakköröket egyaránt foglalkoztatja; a tárgyalások eredményéhez képest fog a Magyar Vörös-Kereszt is eme új hivatása körébe beilleszkedni.

A Magyar Vörös-Kereszt iránt a magyar társadalom érdeklődése napról-napra nő, aminek legjobb tanúbizonysága az, hogy az utolsó öt hónapban a magyar vezető társadalomból 3200-on felül léptek be a Magyar Vörös-Kereszt örökös rendes tagjai sorába, ami jogosult reményt nyújt arra, hogy a Magyar Vörös-Kereszt a nemzeti társadalom támogatásának bírtokában felelősségteljes nemzeti hivatására ismét kellőképpen fel tud készülni.

AZ ORSZÁGOS GYERMEKVÉDŐ LIGA ES INTÉZMÉNYEI

(VII., Wesselényi-utca 6.)

Széll Kálmán nevéhez fűződnek azok a korszakalkotó törvények, amelyek állami gyermekvédelmünk alapjai. Bármennyire nagyjelentőségűek voltak is azonban a gyermekvédelmtörvény intézkedéseivel¹ létrehozott reformok, a gyermekvédelem ügye iránt fogékony szakt férfiak hamarosan érezték, hogy a merev, szigorú szabályokhoz és rendelkezésekhez kötöt, törvény mellett a gyermekvédelem ezer és ezer kérdése marad megoldatlanul. Megérették, hogy a gyermekvédelmi törvény mellett eredményeket csak az esetben várhatunk, ha egy, az állami gyermekvédelemnek kiegészítő és kisegítő részét alkotó társadalmi szerv létesítéséről is gondoskodás történik. Ez a cél vezette azokat az előrelátó férfiakat, akik közel egy esztendei hatalmas előkészítő munka után 1906 február hó 25-én az Országos Gyermekvédő Ligát megalakították.

Az alapítás körül szerzett érdemek legelsősorban Edelsheim Gyulai Lipót gróf és Karsai Sándor dr. (1926) nevéhez fűződnek. Az Edelsheim Gyulaiak neve már évtizedek előtt össze-

forrott a jótékonyssággal. Lipót gróf édes atyja főleg a rokkantsági és aggkori ellátásnak társadalmi szervezkedés útján való biztosítását tűzte ki élete céljául, míg fia, aki jelenleg a Gyermekvédő Liga védnöke, a gyermekvédelmi munkát vallja élethivatásául. A hatalmas szervező munkát, a társadalmi gyermekvédelmi rendszer szakszerű felépítését Karsai Sándor belügyminisztériumi titkár, később a népjóléti minisztérium helyettes államtitkára irányította, aki a Liga első ügyvezető igazgatója is lett.

Azóta több mint két évtized telt el és bár ennek a két évtizednek az idejére esik a világháború is, mely országunkat és társadalmunkat alapjaiban megrendítette, a Liga az alkotások szebbnél-szebb műveivel olyan mértföldköveket állított fejlődésének útjain, hogy ma joggal tekintik a társadalmi jótékony intézmények legtermékenyebbjének. Igaz, hogy a társadalom szeretteltjes támogatásán kívül a Gondviselés is mindenkor elhalmozta kegyeivel ezt az intézményt. Az alapító elnöknek, Edelsheim Gyulai Lipót grófnak felkérésére a világháború éveiben az elnöki széket Széchenyi László gróf foglalta el, aki főleg a hadiárvak ügyének intézményes felkarolása és a külföldi gyermeküdültetés megszervezése által olyan eredményeket ért el, amelyekről minden magyar ember csak a legbensőségtebb hálával emlékezhetik meg. Neki tartozik gyermekvédelmünk hálával azért is, hogy fenkölt gondolkodású nevével, gróf Széchenyi Lászlóné Vanderbilt Gladys-sal, úgy megszerettette az elhagyott magyar gyermekek ügyét, a Ligát és annak intézményeit, hogy akkor, amikor a létfontartás legnehezebb küzdelmeit vívta, 100.000 dolláros fejedelmi adományával olyan lendületet adott a Liga fejlődésének, amellyel a megnehezült idők által reája rótt kötelességeinek is eleget tudott tenni.

Gróf Széchenyi Lászlónak amerikai követté és meghatalmazott miniszterré történt kinevezése után az alapító védnök, Edelsheim Gyulai Lipót gróf bölcs előrelátása biztosította ismét a Liga fejlődését, amennyiben javaslatára a Liga már 1913-ban fővédőasszonyául választotta meg Izabella királyi hercegasszonyt, akinek nevéhez a kulturális alkotások egész sora fűződik és aki a Liga életének minden mozzanatát a legnagyobb figyelemmel kísérte. Az ő minden szép és nemes iránt fogékony lelke döntően elősegítette a Liga sorsáért aggódo tényezők fáradozásait, hogy fiát, Albrecht királyi herceget nyerhessék meg a Liga kormányzóelnökévé.

Albrecht királyi herceg kormányzóelnökségével a Liga története ismét új határköhöz ért. A királyi herceg közszeretnek örvendő egyénisége, lelkesedése és főleg a gyermekek iránti rajongása a záloga annak, hogy a társadalom és az állam továbbra is megértő szeretettel viseli szívén a védelemre szoruló magyar gyermekek sorsát és az Országos Gyermekvédő Liga az alapításkor hirdetett céljának megfelelően a legszebb sikereket éri majd el abban a küzdelemben, amelyet a magyar gyermekhalandóság csökkentése és a népjólét érdekében több mint két évtizeddel ezelőtt megindított.

A Liga, megalakulása után, *Gyermeknap* címen országos, a haza minden polgárának áldozatkészségére számító utcai gyűjtést szervezett.

A gyermeknapok eredményei azonban a Liga fentartását megközelítőleg sem biztosítják, és ezért, valamint az egyesületi élet alkotmányos működése érdekében a Liga tagokat is gyűjt, akik tagdíjfizetésük révén beálló cselekvőképességük által az egyesület működését az évi közgyűléseken ellenőrzik és irányítják.

A belügyi kormányzattal egyetértően és annak részben támogatásával a Liga gyors iramban létesítette az elhagyott, vagy védelemre szoruló fiúk és leányok befogadására alkalmas intézeteit. Ezek voltak a Liga első intézményei. Ezek közé tartozott a rákoskeresztúri

Fiúnevelő, a budapest-kőbányai Leánynevelő, a szegedi Árpád Otthon, a soproni Széchenyi Szeretetház, a szaloncai (Trencsén m.) Szilágyi Otthon, az ecséri Szeretetház és a nagyszülősi Fiúnevelő Intézet.

Ezeknek a nevelőintézeteknek egy része a gyermekvédelem további fejlődése folyamán átalakult fiatakorúak gondozó intézetévé. A törvényhozás ugyanis megalkotta a büntető novellát, mely a bűnöző gyermekek oltalmát és jóútra terelését van hivatva biztosítani. A szegedi Árpád Otthon, a soproni Széchenyi Szeretetház és az ecséri Szeretetház 1910. év óta már ennek a célnak a szolgálatában állottak.

Az ipari fejlődés egyik fontos előfeltétele, az inasnevelés, a Liga megalakulásakor teljesen elhanyagolt állapotban volt. A szülői felügyelet és oltalom nélkül élő gyermekek például egyszerűen ki voltak szolgáltatva a munkáltató mesternek, vagy vállalatnak. A Liga az árvákat, a félárvékat, a szülői házat nélkülöző gyermekeket inasotthonaiba gyűjti, nevelővezetők segítségével pótolja a szülői hajlék-nyújtotta szeretetet. Gondoskodik a fiúk testi és szellemi fejlődésének biztosításáról s mint gondos szülő oda törekszik, hogy edzett, erős, értelmes, jól kiképzett iparosok váljanak belőlük.

A felszabadult segédek néhány hétig még az otthonban maradhatnak, hogy keresetüket tőkésítve anyagilag is megerősödjének s kilépve az otthon kötelékéből maguknak nyugodt, anyagilag rendezett jövőt biztosíthassanak.

Az otthonok jelentőségét hamar átérezték az iparilag fejlődő városok vezetői és ipari érdekeltségei. Az otthonokhoz szükséges ingatlanokat s az első berendezést mindenütt a városok törvényhatósága adta a Ligának örök használatul, míg fenntartásukról a kereskedelemügyi miniszter támogatásával a Liga egyedül gondoskodik.

Az első években létesített szegedi, nagyvárad, kolozsvári otthonokon kívül egymásután nyíltak meg ilyen otthonok Pozsonyban, Temesvárott, Nyíregyházán és Marosvásárhelyen.

Sajnos, néhány ilyen kitűnő intézményünket elveszítettük.

Az első gyermeknyaraltatási telepet a Liga akkori elnökének, gróf Edelsheim Gyulai Lipótnak felsőelefánti birtokán létesítette, ahol a gróf nemesszívú felesége a nyári két hónapban 50-50 fiú- és leánygyermeknek nyújtott bőséges ellátást és felfrissülést. Egyre-másra létesültek ezután az új telepek. Így Remetevasgyáron gróf Széchenyi Lászlóné birtokán, a kies erdélyi Kutyalván gróf Degenfeldék birtokán, Oláhpatakon gróf Andrássy Gézáé birtokán, majd későbbben Lengyeliben gróf Apponyi Sándor, Törökkanizsán Tallián Béla birtokán és Izabella királyi hercegnő jóvoltából Herencsvölgyben.

1925-ben megépítette a Liga a monostori Dunaszigeten 500 férőhelyre berendezett „Izabella” üdülőtelepét. Négyes csoportban egy évadban összesen 2000 gyermek élvezi itt a homok, az erdő, a víz, a napsugár gyógyító tényezőit s a napi 1 liter tej és bőséges egyéb ellátás mellett megerősödve, súlyban gyarapodva, a bajokkal szemben ellentállásban tér vissza otthonába.

A Liga szükségesnek tartotta, hogy rögtön segínyt nyújtson a többnyire csak átmeneti időre nyomorba jutott gyermekes családoknak. Ezeket a segélyezéseket pénteken eszközölték és így „Pénteki segélyezés” címen mentek át a köztudatba. Állandó pártfogói testület lépett munkába, amelynek segítségével órák alatt megállapították a segélyt kérő valódi helyzetét, hogy a segélyezéseknél igazságos mértéket alkalmazhassanak. A felek pénzbeli segélyeket, egy-egy hétre szóló élelmiszercsomagokat, ruházati cikkeket, lábbelit kaptak a Ligától, ezenkívül sok munkanélkülit helyeztek el, vagy láttak el munkasegédesszűkökkel.

Ezt a pénteki segélyezést, bár egyike volt a Liga legszebb műveinek, mert hiszen szemtől-szembe látta a nyomorúságot és a jelentkezők személyes meghallgatása után individuálisan tudott a bajokon és nyomorúságokon segíteni, az általános elszegényedéskor meg kellett szüntetni.

1920-ban, amikor a középosztály teljesen lerongyolódott, gróf Széchenyi Lászlóné Vanderbilt Gladys segélykiáltással fordult az amerikai magyarokhoz és egy teljes hajórakomány szeretetadományt gyűjtött össze, amelyet saját költségén küldött hozzánk szétosztásra. Nagytömegű ruhát, vászonneműt, gyapjúfonalat adományozott az amerikai vöröskereszt is. Mindezek a legkiáltóbb nyomort némileg enyhítették, bár meg nem szüntethették.

A Liga eredeti programjához hiven most is vallja a gyorssegélyek szükségességét és anyagi erejéhez mérten ezt a tevékenységét lehetőleg folytatni fogja.

A Liga anya- és csecsemőotthonai olyan gyermekek ápolását és nevelését célozzák, akiket a szülők vonakodnak állami gondozásba adni, egyúttal idesorolva azokat a gyermekeket is, akiknek állami gondozásba adása a szülők erkölcsi érdekeit, legtöbbször kenyerét és megélhetését is veszélyeztetné. A Liga ezeknek a gyermekeknek az elhelyezésére a megalakulás első éveiben intézetekkel nem rendelkezett és az ilyeneket anyagi támogatással, kellő ellenőrzés mellett, vagy a szülőknél hagyta, tartásdíj mellett idegeneknél helyezte el, vagy pedig a már fenálló más társadalmi egyesületek intézeteiben gondoztatta. Ma már egy szülőotthonnal, öt anya- és csecsemő- és egy napközi otthonnal rendelkezik a Liga.

A Liga még el sem végezhetette a gyermekvédelmi intézeteknek és ágazatoknak teljes fejlesztését, amikor egy igen súlyos új feladat szakadt a gyermekvédelemre: a háborúba vonultak és a hősi halált haltak gyermekeinek eltartása és megmentése. Sokkal korábban, sem mint az állam ez iránt intézkedett volna, megindította segítő akcióját és ezrével és ezrével támogatta a hadbavonultak itthon maradt családját. Ez azonban nem bizonyult elegendőnek, mert egyre-másra jelentkeztek azok az esetek, amikor nemcsak az apa távozott, tűnt el és halt meg, hanem az anya is elköltözött az élők sorából, és a gyermekek támogatás nélkül maradtak. Ezek számára intézeteket kellett létesíteni, amelyeket sikerült is a társadalom áldozatkészségéből gyors ütemben felállítani. Így létesült a pápai Ilona Árvaház özv. gróf Esterházy Pálné áldozatkészségéből, a budapesti gróf Vay Gáborné Árvaház, a rákoskeresztúri Vilecz Mór Árvaház, a budapesti gróf Haller Györgyné hadiárvaház, a ceglédi Surányi Károlyi József hadiárvaotthon, a budapesti Erzsébet hadiárva leányotthon és erre a célra rendezték be a makói Erzsébet leánynevelő intézetet is. Az árvaház elnevezése a nemesszívű alapítót, vagy az adakozókat örökíti meg. A budapesti Erzsébet Hadiárvaház esetei Herceg Mór Lipót báró földbirtokos, a makói Erzsébet otthon Csanádvármegye közönségének alapítványából létesült.

A beteg gyermekek ápolásának, gyógyításának kérdéseivel a Liga fennállásának első évtizedében általában nem foglalkozott. A még békeévekben létesített egyetlen tudóbeteg dispensaire mellett tehát az orvosi tudomány követelményeinek megfelelő orvosi rendelő-intézetekről, sebészeti és testgyógyászati intézetről kellett gondoskodnia, amelyekben minden jelentkező szegény beteg gyermeket kiváló szakorvosok gyógykezelnék.

Valamennyi működési ágazatnak teljes mértékben való fentartása annyira megduzzasztotta a Liga terheit, hogy amikor a háború befejeződött és a gazdasági romlás föltartóztathatatlanul megkezdődött, a Liga élete felett is megkondult a lélekharang. Gróf Széchenyi Lászlónénak a legváltóságosabb pillanatban érkezett 100.000 dolláros adománya megmentette ugyan a Ligát, de nem nyújtott lehetőséget a továbbfejlődésre. Igyekezett oly hatalmas erő-

forrásokat találni, amelyek mentőeszközüül szolgálhatnak anélkül, hogy a Liga amúgy is vál-sági anyagi helyzete felboruljon.

Így sikerült külföldi összeköttetések segítségével megteremteni azt a hatalmas, mére-teiben és eredményeiben nagy lendületű akciót, amely országszerte a külföldi gyermeküdü-tetés néven vált ismeretessé. Az első gyermekvonatot csakhamar követte a második, har-madik és Hollandia nemes példáját követve egymásután siettek segítségül a svájciak, angolok, svédek és belgák és közel nyolc esztendő alatt 125 vonattal csaknem 60.000 gyer-mek volt kiküldhető, akiknek mindegyike legalább 5–6 hónapon át élvezhette a jóságos kü-lföldi nevelőszülők vendégszeretetét.

A társadalom anyagi támogatásán kívül külön kell még megemlékezni arról az erkölcsi támogatásról is, amelyben a Liga részesül. Eltekintve az egyházak, hatóságok rokonszenvé-től, amellyel ezek a Liga minden ügyével szemben viseltetnek, eltekintve az urnavédőnök és segítőtársaiknak lelkes fáradozásaitól, van a Liganak egy a társadalommal szorosabban összekötő szerve is, az Országos Gyermekvédő Liga „Önkéntes Gyermekvédő Testülete”, amelynek tagjai a társadalom legértékesebb rétegeiből kerültek ki és akik fogadalmukkal tettek hitet amellet, hogy a Ligát önzetlen munkájukkal, nemes törekvéseiben mindenkor támogatni fogják. A testület főnökasszonya Vojnits Piroska úrnő, helyettes főnökasszonyai pedig Demény Károlyné és lovag Kirchmayer Félixné úrasszonyok, akik a szervezet tagjaival egyetemben a legföltöbbszörű ápolással és legmegértőbb szeretettel kísérték a külföldre menő és onnan hazatérő gyermekek ezreit és gondozták őket az „Izabella” üdülötelepen is.

Az Országos Gyermekvédő Liga vezetői és intézményei:

Fővédnök: Izabella királyi hercegnő Öfensége. *Védnök:* Edelsheim Gyulai Lipót gróf. *örökös tiszteletbeli elnök:* Széchenyi László gróf. *Örökös tiszteletbeli tagok:* Széchenyi Lászlóné grófné, Liphai Béláné báróné t. Széll Kálmán f. Herczog Mór Lipót báró, Prohászka Ottokár dr. f. *Kormányzó elnök:* Albrecht kir. herceg. *Kormányzó elnökhelyettes:* Huszár Gyula. *Igazgató:* Neugebauer Vilmos királyi tanácsos.

AZ ORSZÁGOS STEFÁNIA SZÖVETSÉG

(VIII., Vas-utca 10.)

Az embervédelem rendszeres kiépítési tervének nagy lökést adott a világháború, melynek első évében ijesztő mérvben jelentkezett már a születések számának csökkenése és a csecsemőhalálozás emelkedésének réme, amihez hozzájárult a harcterek borzalmas emberpusztítása is. Ezeknek a szomorú tényeknek hatása alatt vetette fel Bárczy István, Budapest akkori polgármestere, az anya- és csecsemővédelem megszervezésének gondolát, melynek eredményeként 1915. évi június hó 13-án Stefánia kir. hercegnő védnökségével és Apponyi Albert gróf elnöklete alatt megalakult az „Országos Stefánia Szövetség az anyák és csecsemők védelmére”, céljául tűzvé ki a csecsemőhalandóság elleni küzdelmet és ennek révén a nemzet emberanyagának számbeli erősítését és feljavítását.

Mint minden új alakulatnak, a Stefánia Szövetségnek is sok nehézséggel kellett alakulása után közvetlenül megküzdnie. Első teendője volt a Szövetségnek a szakosztályok megalakítása, az országos szervezet előkészítése és a vidéki fiókszövetségek megalakítása, illetve a rokonfoglalkozású társadalmi egyesületeknek közös munkára való tömörítése. A legkomolyabb nehézségeket az anyagi eszközök hiánya okozta, mivel a Szövetség tagdíjakat nem szed s így a kormány és a székesfőváros által nyújtott segély tette csak lehetővé, hogy működését tényleg

megkezdhesse. A Szövetség tevékenységének súlypontja első időben a Szövetség központi irodájára és a szakosztályok működésére esik. Az igazgatóság elkészítette a Szövetség szervezeti szabályait és az alapszabályok 22. pontjának értelmében a különböző irányú tevékenység biztosítására megszervezte a szociálpolitikai, az orvosi, a propaganda, a jogi és a közigazgatási szakosztályokat.

A szociálpolitikai szakosztály gróf Teleki Sándorné és báró Szerényi József elnöklete alatt az anya- és csecsemővédelem különböző kérdéseit vette tárgyalás alá és megfelelő kiadványokkal, értekezletekkel és vitaelőadásokkal igyekezett az anya- és csecsemővédelem eszméjét, minél szélesebb körben terjeszteni, majd a belügyminisztériummal folytatott tárgyalások eredményeként báró Szerényi József megszerkesztette az anya- és csecsemővédelem országos szervezetének tervezetét magában foglaló emlékiratát, amely alapja a mai szervezetnek is.

Az orvosi szakosztály dr. Tauffer Vilmos és dr. Bókay János egyetemi tanárok elnöklete alatt megfelelő népies modorban megszerkesztette az anyák kiskatéját, amelyben a helyes csecsemőgondozás-ápolás ismereteit foglalta nagy vonásokban össze s melyet csakhamar az összes hazai nyelveken kinyomatott. Bókay tanár javaslata alapján elkészítette gyermekvédelmi munkaprogramját és beosztását, valamint több kiadvánnyal és szakértekezlettel igyekezett a helyes csecsemőgondozás ismereteit terjeszteni; majd az Uránia Nővédő Egyesülettel egy közösen létesítendő tejkonyha felállításának kérdését vette tárgyalás alá. E tárgyalások eredményeként 1918. év elején a Központi Tejcsarnok r.-t.-gal karöltve tényleg meg is kezdte az Uránia tejkonyha működését, mely biztosította Budapest székesfőváros területén a vegyes és mesterséges táplálásra szoruló csecsemők részére szükséges tejkészítmények orvosi ellenőrzés mellett való elkészítését. (Az Uránia tejkonyha 1924 őszén megszűnt, szerepét, a központi épületben elhelyezett Központi tejkonyha vette át) A Szövetség alakulásával egyidejűleg megkezdte az anya- és csecsemővédőnőképzés rendszeres megoldását is.

Az anya- és csecsemővédelem legfontosabb szerve a *védőnői intézmény*. Oly szerv ez, mely az anya- és csecsemővédelem szociális munkája mellett a védelem alá vont anyákat megfelelő egészségügyi tanácsokkal és utasításokkal is ellátja. Oly szerv, mely szakképzettsége mellett ismeri az összes igénybevehető intézményeket és mint hivatalos közeg segítségére lehet az anyáknak ez intézmények igénybevételénél. Addig, míg a Stefánia Szövetség működését meg nem kezdte, nem volt ilyen szervünk. A Stefánia Szövetség megalakulásakor azonnal e kérdés rendezéséhez fogott, s a Szövetség orvosi szakosztályának javaslatára rendszeresítette a védőnői intézményt, összeegyeztetve ebben a segélyre szoruló anyáknak úgy szociális, mint egészségügyi követelményeit. Az első teendő a védőnők képzése volt.

Az első védőnői tanfolyamok befejezése után a Szövetség megkezdte a rendszeres védőnői munka beállítását. Az első tanfolyam befejezése után csakhamar felállította Budapesten központi védőnői irodáját és a főváros központi segítő irodája által fizetett 10 védőnővel megkezdte nagyjelentőségű munkáját. 1917-ben ennek és a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárral kötött egyezségnek eredményeként már 32 védőnő dolgozott Budapesten. A védőnők nemcsak egészségügyi és szociális tanáccsal látták el az anyákat, hanem személyesen eljártak a hatóságoknál, egyesületeknél az anyák és csecsemők érdekében. A központi védőnői iroda irányítása és ellenőrzése mellett 1917 júniusáig már 13.725 újszülöttet vettek a védőnők gondozásba, körülbelül 45.000 védőnői látogatással.

A Szövetség előterjesztésére 1918. év elején megjelent a belügyminisztériumnak 6769/918. XIV. számú rendelete, mely a védőnőképzést reformálja, illetve továbbfejleszti. A védőnői tanfolyamok időtartamát az eddigi hat hét helyett három hónapra emeli és a

képzés időtartama szerint két kategóriát állít fel, a háromhónapos tanfolyamot végzett védőnőket hivatásos védőnőknek, a hathetes tanfolyamot végzett védőnőket pedig mellékfoglalkozású védőnőknek jelentve ki.

A védőnői szervezetet a háború utáni nagy összeomláskor már 60 védőnővel dolgozott.

A Szövetség szervezeti tervezeete alapján 1917-ben Ugrón Gábor belügyminiszter kiadta 39.088/1917. XII., majd 135.840 19 17. XIV. számú nagyjelentőségű rendeleteit, melyekben az anya- és csecsemővédelmet állami feladatnak minősítette s annak végrehajtásával átruházott hatáskörben az Országos Stefánia Szövetséget bizta meg. Egyben körvonalazta azokat az elveket, amelyek mellett az országos szervezésnek megindulnia és folytatódnia kell és végül meghatározta az állam anyagi hozzájárulásának mérvét is. Ezeknek a miniszteri rendeleteknek alapján indult meg a magyar anya- és csecsemővédelem országos szervezése.

A szervezés nagy munkáját a Szövetség országos biztosok útján végezte. 1917 őszén már 54 vidéki egyesület csatlakozott a Szövetséghez az anya- és csecsemővédelem szolgálatában. A Szövetség országos szervezési programját úgy igyekezett beállítani, hogy elsősorban a legveszélyeztetettebb területeken kezdte meg a szervezést. Így azután, mint Magyarországon minden kultúrmunkánál, elsősorban főleg a nemzetiséglakta területeken indult meg az anya- és csecsemővédelem szervezése is. Részben az egyes városok, községek, részben az anya- és csecsemővédelem végrehajtására alakult társadalmi szervek alkalmaznak mind több és több hivatásos anya- és csecsemővédőnt és állítanak fel a munka intézményes kimélyítésére rendelő-intézeteket (dispensaire). Lassan országszerte fogalommá kezd válni az anya- és csecsemővédelem eszméje s mikor 1917-ben a Szövetség előterjesztésére gróf Apponyi Albert akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter kiadta nagyjelentőségű rendeletét, mellyel az összes elemi-, ismétlő-, iparos- és kereskedelmi tanonciskolákban, kisdedővő-, elemi- és polgári-iskolai tanítóképzőkben az anya- és csecsemővédelmet, valamint általános gyermekvédelmet a tantervbe is felvette s terjedelmes utasításban körvonalazta azokat a kereteket, melyekben az egyes intézetek hallgatóságával korának, nemének megfelelően ismertetendő ez a kérdés, sőt gondoskodott arról is, hogy az iskolákkal kapcsolatos ifjúsági egyesületek munkaprogramjukba vegyék fel ezt a nagyfontosságú nemzetmentő eszmét: oly perspektíva előtt állott a magyar anya- és csecsemővédelem, melynek alapján méltán remélhette az Országos Stefánia Szövetség, hogy az anya- és csecsemővédelem országos szervezését, dacára a háborús nehézségeknek, pár év alatt be tudja fejezni. Országszerte folyt nemcsak a szervezés nagy munkája, hanem a tényleges anya- és csecsemővédelmi munka is. Különösen a Trianon által elszakított területeken, nevezetesen Kolozsváron, Temesváron, Aradon, Nagyváradon, Kassán, Szabadkán, Újvidéken, Marosvásárhelyen és Brassóban védőnői szervezettel, rendelő-intézettel, sőt egyik-másik helyen anyaothonnal, szülőintézettel és gyermekkórházzal megerősödve folytatódott a nemzetmentő munka.

Az országos propaganda eredményeként létesült országos szervezetnek irányítása és adminisztrálása már 1917-ben arra készítette a Szövetséget, hogy megfelelő központi intézet létesítésének gondolatával foglalkozzék. Az intézet létesítésére 1917. év tavaszán tette meg a Szövetség a kezdeményező lépéseket s a Szövetség elnökeinek: gróf Apponyi Albertnek és báró Sztéryni Józsefnek alig néhány heti intenzív munkával sikerült az intézethez szükséges tőkét nagyrészen biztosítani. A nemeslelkű adakozók közül ki kell emelnünk néhai Weisz Manfréd bárót, aki két millió koronás alapítványával, – mely addig a legnagyobb összegű magyar alapítvány volt, – úgyszólván megvetette az intézet alapját. Amíg a tervezett nagy központi intézet megvalósul, megvette a Szövetség a Vas-u. 10. sz. alatti jelenlegi szövetségi székházat, melyben a központi igazgatóságot, a központi védőnői irodát, a védőnői tan-

folyamot és az azzal kapcsolatos internátust helyezte el. Majd rövid időn belül kamatmentes állami kölcsönrel megkezdte az épület telkén egy toldaléképület építését, hogy a védőnői tanfolyam internátusát kibővíthesse.

Az országos anya- és csecsemővédelmi központi intézet megvalósítására serényen folytak az előkészítő munkálatok. A tervek készen voltak, a szükséges tőke rendelkezésre állott, a telek meg volt, de jött az összeomlás, mely a gyönyörű terv megvalósulását az utolsó percben megakasztotta.

A bolsevizmus bukása és a román invázió megszűnte után újra visszatértek a Szövetség élére a régi vezetők és 1920. év végén külföldi támogatással előről kezdték az építőmunkát.

1920. év végén a Hollandi Misszió támogatásával az intézet székházában egy tejkonyha és ezzel kapcsolatos dispensaire létesült és újra erélyesen felvették az egész székesfőváros területén a védőnői munkát, valamint megkezdődött a munkásbiztosítókkal kapcsolatos rendelőintézetek működése is. Majd 1921. év májusában megnyitotta a Szövetség a hathónapos, ugyanez év szeptemberében pedig internátussal kapcsolatos első, egy évre rendszeresített anya- és csecsemő-védőnői tanfolyamát.

Ugyancsak 1921 júniusában megnyílt az intézet székházában a „Gróf Apponyi Albert Anyaotthon” is, amely céljául tűzte ki, hogy a szülőintézetből kikerülő hajléktalan anyáknak és csecsemőknek menhelyet nyújt mindaddig, míg az anyákat a védőnői szervezet útján a helyes csecsemőgondozás és ápolás tudnivalóinak elsajátítása után a gazdasági életbe – minden körülmények között csecsemőjükkel együtt – ismét vissza tudja helyezni.

1921. évben a vidéki szervezés is nagy erővel megindult, úgy, hogy az év végéig az összeomlás következtében 27-re lepadt fiókszövetségek száma 45-re emelkedett.

1921. év tavaszán sikerült a Szövetségnek az Amerikai Vörös-Kereszt magyarországi megbízottjának, Pedlow kapitánynak érdeklődését a magyar anya- és csecsemővédelem ügye iránt felébreszteni, úgy hogy Pedlow kapitány olyan értelmű felszólítást intézett a Szövetséghez, hogy szerkesszen memorandumot, melyben a Szövetség beszámol eddigi munkájáról és jövő terveiről. E memorandum volt azután az alapja arra tárgyalásoknak, amelyek az Amerikai Vörös-Kereszt párisi vezetője, A. Ross Hill és a magyar kormány között megindultak egy nagyarányú csecsemővédő akció lebonyolítására. Az egész akció lebonyolításával dr. Bókay János egyetemi tanárnak, a Szövetség orvosi szakosztálya elnökének vezetése alatt, egy szakemberekből álló magyar végrehajtó-bizottságot bízata meg. A végrehajtó bizottság a Szövetség programját magáévá téve, az anya- és csecsemővédő-intézetek és a védőnői szervezet továbbépítését határozta el. Az Amerikai Vörös-Kereszt anya- és csecsemővédő akciójának központi irodájában a Szövetséggel szoros kapcsolatban 1921 őszén megindult a nagyarányú munka.

Rövid nyolc hónap alatt Csonka-Magyarország területén 56 védőintézet létesült és tényleges eredményes munkájával hirdette az amerikai nép nagy emberszeretetét. Csonk hazánkban 56 védőintézet oktatta és tanította a magyar anyákat a csecsemőtáplálás, gondozás és ápolás helyes tudnivalóira és látta el az amerikai áldozatkészség nyújtotta szeretet-adományokkal őket.

Az Amerikai Vörös-Kereszt a védőintézetek felállítása mellett a székházban a védőintézetek működésének elősegítésére egy központi laboratóriumot is állított fel, valamint a Szövetség tervei szerint 500 drb szülészeti vándorládát készíttetett el. Ily összeállítású szülészeti vándorládát, melyben mindent megtalál a szülőanya és a szülésnél segédkező bába, ami a szülés higiénikus zavartalan lefolytatásához szükséges, először az Országos Stefánia

Szövetség aradi fiókjá létesített. Az Amerikai Vörös-Kereszt e nagyarányú akcióra és annak nyolc hónapi fenntartására 65.200 dollár készpénzt fordított, melyhez hozzájárul az anyagokban szétosztott mintegy 100.000 dollár értékű segélyanyag.

Az Amerikai Vörös-Kereszttel történt megállapodás alapján 1922. év júniusában az Országos Stefánia Szövetségnek kellett átvennie a felállított védőintézetek irányítását és azok fenntartásának terhét. A szövetség nehéz helyzet előtt állott, mert nemcsak az intézmények fenntartásáról kellett gondoskodnia, hanem minden erejéből törekednie kellett arra is, hogy az Amerikai Vörös-Kereszt által megalapozott országos szervezet továbbépíttessék. Nagyban megkönnyítette munkáját ismét az Amerikai Vörös-Kereszt áldozatkészsége, mely távozása előtt 10.000 dollár segélyt adott a Szövetségnek azzal a céllal, hogy ezzel az átmenet nehézségeit megkönnyítse. A Szövetség az átvétellel egyidejűleg terjedelmes munkaprogramot dolgozott ki, részben a meglévő intézmények mikénti fenntartására, részben pedig az országos szervezet továbbépítésére.

A Szövetség vezetését gróf Apponyi Albert és báró Szterényi József visszavonulása után Pettkó Szandtner Aladár h. népjóléti államtitkár vette át *miniszteri biztos* minőségben.

Ügyvezető igazgató: Keller Lajos.

Az orvosi szakosztály elnöke: Bókay János dr. egyetemi tanár.

Az 1928. évben beszerveztek 16 új fiókszövetséget, 38 új védőintézetet 24 új védőnővel és 63 orvossal, továbbá felállítottak 6 tejkonyhát és 13 bölcsődét.

Az 1928. év végével tehát működött 129 fiókszövetség, 177 védőintézet, 27 tejkonyha, 7 anyaotthon, 20 bölcsőde 516 védőnővel és 319 orvossal.

ZSÓFIA GYERMEKSZANATÓRIUM EGYESÜLET

(VII., Erzsébet királyné-út.)

A Zsófia Gyermekszanatórium Egyesületet ugyanaz az általánosan érzett közszükséglet teremtette meg két évtizeddel ezelőtt, amely az ország többi nagy társadalmi gyermekvédelmi intézményeinek létesítésére vezetett. Éppen olyan közszükséglet volt a társadalmi gondoskodás azokról a szenvedő, szegény beteg kisdedekről, akik évről-évre elhaláloznak kellő és megfelelő ápolás hiányában, mint a védtelen, elhagyatott gyermekek felkarolása, amely téren a Gyermekvédő Liga olyan nagy eredményeket ért el.

A Dunántúli Közművelődési Egyesület kebeléből indult ki Széll Kálmán, Rákosi Jenő, Pallavicini Ede örgróf, Bezerédy Viktor, dr. Óvári Ferenc, dr. Lichtenberg Kornél, és dr. Fodor Oszkár közreműködésére az a mozgalom, amely a gyermekszanatóriumok megalapításához vezetett és amely a jövő magyar generáció erőteljesebbé tétele érdekében korszakalkotónak mondható. Ez a mozgalom a magyar társadalom legszélesebb rétegeiben élénk visszhangot keltett, különösen amikor a mozgalom élére, mint kormányzó elnök gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszter került, aki egész tényleges munkásságának intenzív erejével arra törekedett, hogy az új gyermekvédelmi mozgalom alapjait szilárdan lerakja. A gyermekszanatóriumok főpatronátusára gróf Zichy Jánosnak sikerült megnyernie Hohenberg Zsófia hercegnőt, akinek ez volt egyetlen magyarországi társadalmi szereplése.

A magyar társadalom átérezte azt, hogy az Európaszerte mintaszerűnek elismert állami gyermekvédelem hatályos kifejlesztésére az állam erői csak akkor lesznek elégségesek, ha a társadalom ereje azokat intenzíven kiegészíti.

1910 február 27-én alakult meg a Gyermekszanatórium Egyesület és már 1911 június 27-én egy rövid esztendő munkássága után sikerült megnyitni az első magyar gyermekszana-

tórium, a hatvanégyes balatonalmádi Zsófia Gyermekszanatórium kapuit. A balatonalmádi Szanatórium ágyainak a száma ma 248. Az elkülönítőben 25 ágy van.

1912-ben lokális csont- és mirigy-tuberkulózisok kezelésére a Rózsadomb legmagasabb pontján volt tervbe véve a Központi Gyűjtő Gyermekkórház: egy gyönyörűen befásított, az Egyesület által megvett telken, de a társadalmi utón elővarázsolt 1,135.500 aranykorona hadikötvényekbe vándorolt.

A háború alatt épült fel a balatonszabadi Gyermekszanatórium, mint egyetlen higiénikus intézet, mely Ausztria-Magyarország területén a világégés idején megépült s 1917 július elején már benépesült. Akkoriban 200 ágya volt. A balatonszabadi szanatórium ágyainak száma ma 541. Az elkülönítőben külön 25 ágy van. Az összeomlásig a balatonszabadi szanatórium egész évben nyitva volt.

1928-ban ómoravicai dr. Heinrich Kálmán a magyar gyermekeknek örökbe hagyta az ő csodásan szép, a Hűvösvölgyi parkban levő gyönyörű kastélyát, melyet ugyanebben az évben 100 ágyra a legmodernebbül rendeztek be.

A legtöbb modern gyermekkórházi ágy ezek szerint hazánkban a Zsófia gyermekszanatóriumokban van, amelyek áldásos munkáját igazolja, hogy

1928-ban Balatonszabadin	1687	gyermeket gondoztak	51.038	ápolási napon
1928-ban Balatonalmádin	760	„	„	22.734
1928-ban Hűvösvölgyben	195	„	„	5.346
Egy évben tehát	2642	gyermeket gondoztak	79.118	ápolási napon

a Zsófia gyermekszanatóriumokban.

A korábbi esztendőkből kizárólag szegénysorsú gyermekek népesítették be a szanatóriumok helyeit, majd hadiárvékat, patronásbelieket, menhelyeket gondoztak, némi ápolási díj ellenében és amikor a kommunizmus réme elszállt az ország felől, amerikaiak, angolok, hollandusok, svédok segítettek a Zsófia szanatóriumok talpraállítását, 1923-tól kezdve pedig bekapcsolódtak a hazai áldozatkész vállalatok nyaraltatási akciójukkal s alkalmazottaik gyermekeit a Zsófia szanatóriumokba utalták be.

Rákosi Jenőnek, a magyar gyermekvédelem apostolának halála pótolhatatlan vesztesége volt a társadalmi filantrópiái mozgalmaknak, amelyeknek a nagy publicista hatalmas egyénisége és népszerűsége valóságosszuggesztív erőt adott. Rákosi halála azonban a legfájdalmasabban mégis a Zsófia Gyermekszanatóriumokat érintette. A Zsófia vezérét veszítette el Rákosiban, akinek mélységesen őszinte fajszeretete ezt a nagyszerű intézményt életre hívta, majd több évtizedes céltudatos munkával a magyar gyermekvédelem egyik legmodernebb és legnélkülözhetetlenebb szervévé fejlesztette. Rótt Nándor püspökben, a nagyszerű emberbarátban találta meg a Zsófia Rákosi Jenő méltó utódját. A nagy előd munkáját a nemes püspök folytatja, akinek több évtizedes filantrópiái működése, puritán egyénisége, európai gondolkodása és áldozatkészsége garancia arra, hogy Rákosi legszentebb hagyatéka: a Zsófia, a jövőben talán még nagyobb arányokban folytathatja áldásos működését, mint a múltban. De garancia erre az új vezérnek a munkában lelkes osztályostársa, Óváry Ferenc felsőházi tag, a magyar emberbaráti mozgalmaknak ez a régi, érdemes és önzetlen vezető egyénisége is, valamint a Zsófiára váró feladatok elvégzésében kitűnő munkatársuk, Süle Antal szerkesztő, aki nagy hozzáértéssel és ügyszeretettel kér részt magának a gyermekvédelemnek az egyesületre háruló, munkájából.

A külvilági segélyen kívül a hazai vállalatok mellett csaknem kizárólag a társadalom tartotta fenn a Zsófia gyermekszanatóriumokat, amelyek a magyar társadalmi gyermekvédelem történetében kétségkívül vezető helyre kerültek s a magyar anyák ezreinek s a magyar gyermekek tízezreinek áldása kíséri a Zsófia Gyermekszanatóriumok fontos munkáját.

JÓZSEF KIR. HERCEG SZANATÓRIUM-EGYESÜLET

(IV., Semmelweis-utca 5.)

A József-szanatórium létesítésének gondolatát Lukács György, mint Békésvármegye főispánja 1902-ben egy közgyűlési beszéd keretében vetette fel. A gondolat megvalósítására csakhamar egyesület alakult, amely mint *József kir. Herceg Szanatórium-Egyesület* részint országos gyűjtés, részint pedig a nála eszközölt ágyalapítványok révén 1906-ban, a Gyula melletti Lugoserdőben, megkezdte a József-szanatórium építését. Ezt megelőzően azonban részint klimatológiai, részint az uralkodó időjárásra vonatkozó vizsgálatok történtek, hogy a hely szanatórium létesítésére alkalmas-e. A csaknem 40 kat. holdon elterülő gyönyörű őserdő, amelyben a szanatórium felépült, valóban az Alföldön a legalkalmasabb szanatóriumi gyógykezelés céljaira. Eredményei fel is veszik a versenyt bármely drága, u. n. klimatikus helyen épült szanatórium eredményeivel.

Az első betegek 1907 június 5-én keresték fel a 100 beteg befogadására alkalmas szanatóriumot, amelynek akkori berendezése teljesen a kor színvonalán állott. Első igazgatója dr. Geszti József volt, ki jelenleg a debreceni Augusztá-szanatóriumot vezeti és akinek helyét 1914-ben dr. Gáli Géza foglalta el. Az új szanatórium azonban már rövidesen szűknek bizonyult és ezért 1910-ben egy kisebb, 20 beteg befogadására alkalmas pavillonnal kibővítették.

A háború kitörésekor, 1914-ben is a szanatórium minden helye el volt foglalva, azonban minthogy akkor minden erőt a hadviselés szolgálatába kellett állítani, a szanatórium is hadikórházzá alakult át. Eleinte sebesülteket és fertőző betegeket ápolt, 1916-ban azonban katonai tüdőbeteg gyógyintézet jellegét vette fel.

Később a trianoni békeparancs gyászos gazdasági következményei nehezítették meg a szanatórium működését, de az egyesület elnökének, Lukács Györgynek, aki parlamenti beszédeiben ismételten hangsúlyozta a tuberkulózis nagy jelentőségét és az ellene való küzdelem nemzetvédő voltát, sikerült páratlan ügybuzgalmával a szanatórium helyzetét nemcsak megszilárdítani, de azt fejleszteni is.

A szanatórium pavillonjaiban fekvő betegek létszámát, amely a békében a 132-öt érte el, részint egy 1927-ben épült új pavillonnal sikerült 250-re felemelni. Azonkívül a szanatórium egész belső berendezése átalakult. Új Röntgen-készülék, a fényterápiához szükséges eszközök, a modern anyagcsere-vizsgálatokhoz nélkülözhetetlen apparátus áll ma a tuberkulózis gyógyítása szolgálatában.

A József-szanatórium, amelynek neve ma már nemcsak az Alföldön, hanem az egész országban közismert, a magyar tüdőbetegek ápolásában nélkülözhetlenné tette magát. Állandóan telve van s így a jövőben is folyton fejlődnie kell. A fejlődést a vezetőség részben új pavillonok építésében, részben pedig a szanatóriummal szoros kapcsolatban lévő munkáltató telepek létesítésében látja.

Ma már tudják, hogy a tüdőtuberkulózisra való gyógyító hatás szempontjából specifikus, vagy optimális klíma nincsen, hanem a tüdőtuberkulózis mindenfajta klímái viszonyok között meggyógyulhat, feltéve, hogy a beteget higiénás szempontból megfelelő viszonyok közé teszik.

Ennek a megfontolásnak az alapján határozta el a József kir. herceg szanatórium-egyesület, hogy második szanatóriumát is a tuberkulózistól leginkább veszélyeztetett Nagy Magyar Alföldön létesíti. S ezt annál is inkább tehetné, mert a gyulai József-szanatóriumban szerzett 7 évi tapasztalatok azt mutatták, hogy a síkföldi szanatórium gyógyeredményei miben sem maradnak mögötte a hegyvidékieknek. A választás Debrecenre esett, egyfelől mert Hajdú vármegye s Debrecen városa régtől fogva főfészke volt a tuberkulózisnak, más-

felől mert a debreceni kies és hatalmas Nagyerdőben a létesítendő szanatórium számára olyan miliő kínálkozott, amely minden tekintetben kifogástalannak volt mondható. 1912-ben kezdődött meg a szanatórium építkezése Jendrassik Alfréd miniszteri tanácsos tervei alapján s alig múlt el két esztendő, 1914 nyarán már készen állott a pompás, új, 175 beteg befogadására *alkalmas intézet. A költségek több mint 1,200.000 aranykoronát tettek ki, mely összegből 150.000 koronát Debrecen szab. kir. város törvényhatósága adott, míg a többletre, több mint 1 millió „koronára, a magyar társadalom nemes áldozatkészsége adott fedezetet.*

A sors azonban úgy akarta, hogy a pompás új intézet, Magyarországnak akkoriban legszébb és legtökéletesebben berendezett ilyenfajta gyógyintézete csak jóval később kezdhesse meg azt a működését, melyre eredetileg rendelve volt. 1914 júliusában kiütött a világháború s mi sem természetesebb, mint hogy a nagyszerűen felszerelt szanatóriumot sebesült és beteg katonák ápolására vették igénybe. Eleinte vöröskereszt hadikórház, majd megfigyelő kórház volt, akárhányszor 400 sebesült és beteg katona nyert benne elhelyezést, 1915 márciusában pedig a déli német hadsereg vette igénybe kizárólag német birodalmi katonák számára. A német hadtápvonal előretolásával, 1915 júliusában ismét a magyar hadvezetőség vette át a szanatóriumot s a világháború végéig a harctéren tuberkulóziist szerzett katonák ápolására használta fel. A világháború négy esztendeje alatt közel 10.000 sebesült és beteg katonát ápoltak a szanatóriumban. A forradalom, kommün és a román megszállás súlyos megpróbáltatásokkal járt az intézetre nézve, de ennek ellenére rendületlenül megállta helyét s egy percig sem állott üzemben kívül. 1919 őszén az ekkor a szervezés kezdetén álló debreceni tudományegyetem orvosi fakultása számára vették igénybe, de a sebészeti és belgyógyászati klinika csak 1921 őszén költözött az intézetbe. Klinikai célokra egészen 1923 novemberéig szolgált a szanatórium; azóta a Szanatórium-Egyesület fennhatósága alatt újból kizárólag tuberkulózisban szenvedő betegek nyernek benne elhelyezést. 1923 novemberére óta közel 6000 tüdőbeteget ápolt a szanatórium, akiknek közel 80%-a munkaképesen távozott.:

Befogadóképessége jelenleg 350 beteg, de 1929-ben további 50 ágygal fog bővülni. 1928-ban részben a népjóléti minisztérium anyagi támogatásával sebészeti tuberkulózis osztállyal egészítették ki. Ez hazánkban az első sebészeti tbc. osztály, mely szanatóriummal kapcsolatos.

A József kir. herceg Szanatórium-Egyesület vezetősége: *Védnökök:* Augusztó kir. hercegnő, József kir. herceg. *Diszelnök* Serédi Jusztinian hercegprímás. *Elnök* dr. Lukács György v. b. t. t. *Tiszteletbeli tagok:* gróf Almássy Dénesné, Lukács Györgyné. *Társelnökök:* Lucich Károly, dr. Mihályffy Vilmos, Ugrón Gáborné, Zsilinszky Mihályné. *Alelnökök:* gróf Almássy Imréné, Prónay Pálné sz. Pálffy Emma grófné. *Igazgató főtitkár* Holbesz Aladár.

A FEHÉR KERESZT EGYESÜLET

(IX., Tüzlőtő-utca 7.)

Tizenhárom éve, hogy a lelencügy néhány lelkes barátja megalapította a „Szegény Beteg Gyermekes Egyesület”-ét, részben, hogy segítsen az elhagyott beteg gyermekeken, részben pedig, hogy szülőnőket addig támogasson, míg azok munkaképesekké nem válnak. Az egyesület két év múlva a Fehér Kereszt Egyesület nevére vette fel.

Nehéz helyzete volt az egyesületnek, mert nemcsak azoknak pártfogásáért kellett küzdenie, akiknek áldozatkészségével a tervbevett célokat elérni akarta, hanem meg kellett küzdenie a segítségre szoruló tömegével is. Ezt legjobban igazolja, hogy míg 1886-ban, az első évben összesen 27 anya jelentkezett gyermekével, addig 1896-ban már 580 gyermekágyas

anya részesült ápolásban gyermekével együtt, ezenkívül 1672 gyermeket kezelt ingyen, látott el orvossággal, pénzbeli segélyben pedig 216 anyát részesített.

De nemcsak ezekkel szolgálta a gyermekvédelem ügyét, hanem azzal is, hogy 1897 november 20-án megnyitotta Nagytétényben árvaházát, ahol ez időtől a mai napig 50–60 árvaleányt nevel.

Nemes feladatát e téren folytatta mindaddig, amíg az elhagyott gyermekek ügyét az állam a kezébe nem vette, melynek megtörténtével 1908-ban megnyitotta 140 közös és 13 különszobás ágyra berendezett gyermekkórházát.

Ma már belgyógyászati osztályán 100 ágyas közös kórtermi csecsemőosztály, 100 ágyas közös kórtermi felnőtt gyermekosztály, sebészeti osztályán pedig 60 ágyas közös kórtermi sebészeti, 20 ágyas közös kórtermi orr-, torok-, gégzészeti- és 20 ágyas bőrgyógyászati osztály van, a legmodernebb gyógyászati eszközökkel felszerelve.

Kórházában 1927. év folyamán felvettek összesen 3060 beteget.

1908 december 31-től mai a napig a sebészeti osztályon ápolás alatt állott 14.328 fekvő-beteg és 9787 műtétet végeztek.

A belgyógyászati osztály rendelőjén megforduló járóbetegek száma naponta 100.

A Fehér Kereszt vezetősége: *Diszelnőknő* Anna kir. hercegnő. *Diszelnök* dr. József Ferenc kir. herceg. *Elnökök:* herceg Odescalchi Károlyné és Barcza Károly. *Aelnökök:* dr. Kováts J. István és dr. Heim Pál. *Kórházi igazgató-főorvos* dr. Szemere Béla. *Titkár* dr. Plaveczy Oszkár. *Osztályos főorvosok:* dr. Duzár József egy. magántanár, dr. Petényi Géza egy. magántanár, dr. Szász Anna. *Ügyész* dr. Zerkovitz Imre. *Gondnok* Kiss Sándor. *Az igazgatóság választott tagjai:* dr. Balkányi Kálmán, báró Bottlik István, dr. Csécsi Nagy Miklós, Fleischl Sándor, dr. Lamotte Károly, Kammer Vilmos, báró Kaas Albert, Mészáros János, Pettkó-Szandner Aladár, Pápay Ferenc, Ruffy Pál, gróf Thorotzkai Miklós.

GRÓF APPONYI ALBERT POLIKLINIKA

(VII., Szövetség-utca 14-16.)

A poliklinika alapításának eszméjét még 1882-ben a budapesti orvoskari egyetem docenseiből álló értekezlet vetette fel. Egy tisztán szegénysorsú járóbetegek gyógyításával foglalkozó intézetet akartak létesíteni, melyben lehetőleg a gyakorlati orvosi tudomány minden szakmája képviselve legyen, emellett a szerzett tapasztalatokat és tanulmányokat az orvostudomány művelésére, a kínálkozó nagy beteganyagot pedig orvosnövendékek tanítására kívánták felhasználni.

Az új intézet, melyet a Budapesti Általános Rendelő Gyógyintézetnek neveztek el, 1883 augusztus 15-én, a Síp-utca 7. számú házban kezdte meg működését, egyelőre csak hét osztállyal.

A betegek száma egyre nőtt, 1887-ben már a 11.000-et meghaladta, úgy hogy az intézet csakhamar szűknek és elégtelennek bizonyult.

1887-ben alakult meg a Budapesti Általános Poliklinika Egyesület, amelynek létesítése kizárólag Lichtenberg Kornél alapítótag érdeme.

Az intézetek egyre fokozódó látogatottsága 1887-ben a helyiség megváltoztatását tette szükségessé. Goldzieher Vilmos és dr. Havas Adolf pénztárosok érdeme volt, hogy a befolyó adományokból erre a célra a Hársfa-utca 13-15. sz. házat sikerült megvásárolni és a céloknak megfelelő módon adoptálni. Ezzel, ha nem is korszerű ambulatóriumhoz, de az eddig bérelt helyiségeknél feltétlenül megfelelőbb otthonhoz jutott a poliklinika és ily módon

megszabadulván egyelőre a folytonos vándorlás szükségességétől, minden gondját a létesítendő kórházhoz szükséges anyagi eszközeinek megteremtésére fordíthatta. A hársfa-utcai ház udvara a kórház céljaira különösen alkalmasnak mutatkozott.

A kórház építése 1897-ben kezdődött és 1898 vége felé ünnepélyes módon a fővédnökök, a kormány és a hatóságok jelenlétében nyílt meg. 1901-ben pedig az egyesület a Szövetség-utca 14–16. sz. házakat vásárolta meg, melyek a hársfa-utcai házak folytatásaképpen kiválóan alkalmasnak mutatkoztak az intézet kibővítésére. A maga nemében páratlan épület állott ily módon a még mindig növekedő számban jelentkező szegénysorsú betegek rendelkezésére. Belső berendezése és felszerelése, tágas laboratóriuma, Röntgen-intézete a tudományos kutatást is lehetővé tette és ezenkívül kiválóan jó alkalmat nyújtott az orvosnövendékek tanítására, akik azt igen tekintélyes számban látogatták.

A háború utáni korszakban az egyesület gróf Apponyi Albert ötvenéves közéleti működéséről megemlékezve, örök hálijának külső jeléül elrendelte, hogy az intézet címének változatlan meghagyása mellett a poliklinikát örök időkre gróf Apponyi Albert poliklinikának nevezzék el.

Elnök gróf Apponyi Albert. *Igazgató* dr. Lobmayer Géza.

A „CHARITÉ” POLIKLINIKA

(VI., Csengery-utca 69.)

A múlt század utolsó negyedében a közegészségügy Magyarországon és főképpen Budapesten mostoha ellátásban részesült. Fővárosunk Európa államainak székhelyei között a megbetegedési és halálozási arányszámok szempontjából utolsóelöttinek sorakozott. Ezek a szomorú viszonyok odaérlelték a helyzetet, hogy külföldi mintára, nálunk is megalkultak a nyilvános gyógyintézetek járóbetegek részére. Így alakult meg 1883 augusztus havában a „budapesti általános rendelő gyógyintézet” is, melyet 1887 március hóban a társadalmi jótékonyosság alapján szervezett „Budapesti Általános Poliklinikai Egyesület” vett át.

Létjogosultságát azzal bizonyította, hogy betegei évről-évre nem várt mérvben megsaporodtak és kitűnt, hogy az említett két intézet Budapest székesfőváros egészségügyi szolgáltatásának bár önkéntes, de fontos tényezője, sőt a környékről is sűrűn rándultak fel a betegek, hogy bajaik ellen elsőrendű szakorvosok tanácsát kikérjék. 1891-ben pedig felállították a „Budapesti (Budai) nyilvános rendelő intézetet is.”

A háború alatt a Charité a vöröskereszt kiegészítő kórháza volt.

A Charité poliklinika, mely működését bérelt lakások szűk kis szobáiban kezdte, harmincéves fennállásakor végre állandó hajlékhoz jutott.

Elnök gróf Andrássy Gyula f, Székely Ferenc. *Titkár* dr. Balassa László. *Igazgató főorvos* dr. Körmöczy Emil.

NYOMORÉK GYERMEKEK ORSZÁGOS OTTHON EGYESÜLET

(VI., Mexikói-út 63.)

Több mint negyedszázaddal ezelőtt, 1902. május hó 10-én, a Nyomorék Gyermekek Országos Otthon Egyesület ez idő szerinti alelnöke, Rothfeld Richard vetette fel egy olyan intézmény létesítésének eszméjét, amely a gyermekek legszerencsétlenebbjei számára menedéket nyújtson; ahol nyomorúságuk enyhíthetővé, szenvedéseik elviselhetőkké válnak, ahol lelkük kiművelődik, szellemük kifejlődik s végül megfelelő ipari foglalkozásra

kiképezve, saját maguk kereshessék meg kenyerüket s így hasznos, dolgos, szorgos polgáiraivá, termelő munkásaivá váljanak a hazának és a társadalomnak egyaránt.

Az Otthonban folytatott orvosi munkában azokat az irányelveket követik, melyek évek alatt kristályosodtak ki.

A nyomorékság elleni küzdelem orvosi feladatai: a nyomorékság megelőzése és a nyomorékok gyógyítása.

Az intézet eddig is elsősorban szegény gyermekeket vett fel, árvákat s olyanokat, akik környezetükben való meghagyása által a züllésnek lennének kitéve. A társadalom áldozatkészsége ezt még hatványozottabb mértékben teszi az Otthon kötelességévé.

Az egyesület intézménye: *Nyomorék Gyermekek Otthona* hatosztályú iparostanonciskolával, különféle ipari műhellyel (szabó, cipész, bőrdíszmű, kötő, szövő stb.) ahol a gondozottak elméleti oktatást és a tehetségüknek legmegfelelőbb gyári szakmában nyernek elhelyezést. Az intézet a mesterséget kitanuló növendékek munkába helyezéséről gondoskodik és további életpályájukon támogatja őket. Intézeti férőhelyek száma 120. *Elnök* báró Dániel Ernőné. *Ügyvezető elnök* dr. Morvay Izsó.

VAKOK JÓZSEF NÁDOR KIR. ORSZ. INTÉZETE

(VII., István-út 95.)

A Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézete JL04 éves múltra tekinthet vissza, amennyiben 1825-ben József főherceg nádor kezdeményezésére létesítették a pozsonyi diétán összegyűlt karok és rendek. A nádor meghívására Pozsonyba érkezett Beitl Rafael, a vakok bécsi intézetének tanára néhány vak kíséretében és az egybegyűlték jelenlétében bemutatta a vakokkal való tanítási eljárást és bánásmódot, egyben rámutatott azokra az eredményekre amelyek szakszerű oktatások által elérhetők. 1826-ban Pestvármegye és Pest városa előkelő polgáraiból bizottságot alakított, amelynek feladatává tette, hogy az intézet áttelepitési és működési ügyét előkészítse, a közönséggel megismertesse és keresse azokat a módozatokat, amelyek folytán az intézmény fennmaradása és fejlesztése elérhető és biztosítható.

A Vakok Országos Intézete 1892-ben megvásárolta a VII. kerületi Herminamezőn elterülő Fischhof-féle telket 125.000. forintért. A több mint 10.000 négyszögölet meghaladó telektömböt részben építkezésre, részben pedig utcák szabályozására és nyitására használták fel. 1900/901-ben a Hungária-körút és István-út sarkán épült fel a vakok jelenlegi intézetének épülete a legmodernebb tervek és higiénikus követelmények szemelőtt tartásával.

Az intézet 1873-ig kormányzóbizottság irányítása mellett fejtette ki működését. Mindinkább kialakult és megérlelődött a vezető férfiak lelkében az a gondolat, hogy az intézet fennmaradása és fejlesztése kellőképpen csak abban az esetben biztosítható, ha további sorsát az állam kezébe teszik le. Az elgondolás az 1873. évi XXXI. t.-cikkben ténnyé érlelődött, mert a hivatkozott törvénycikk kimondja az intézet országosítását. Az országosítást báró Eötvös József kezdeményezte és Trefort Ágost kultuszminiszter hajtotta végre I. Ferenc József uralkodása alatt.

1926-ban ünnepelte meg az intézet 100 éves fennállásának évfordulóját. A kormányzó és neje, József kir. herceg, Augusztá és Magdolna kir. hercegnők, mint az alapító leszármazottai, tették megjelenésükkel emlékeztetéssé, impozánssá a centennáriumi ünnepeket.

A vakok intézete nem kórházaszerű intézmény, hanem világtalansággal sújtott normális képességű gyermekek nevelő- és tanintézete.

A. növendékeket nemcsak az elméleti és zenei tárgyakban képzik ki, hanem élet-hivatási pályákra is előkészítik őket. A 14. életéven túl,- a 18. életévig bezárólag, a növendék hajlamának és képességének megfelelőleg ipari vagy zenei pályára megy, amely után élethivatása lesz.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZANATÓRIUM

(Budakeszi.)

Az Erzsébet Királyné Szanatórium létesítésének története azonos a magyarországi tuberkulózis elleni küzdelem megkezdésének és Korányi Frigyes báró erre vonatkozó munkásságának történetével. 1897 június hó 3-án a Budapesti Kir. Orvos-Egyesület értekezletet hívott egybe egy szanatórium-egyesület alapítása érdekében. A Szanatórium-Egyesület igazgatótanácsa 1899 május 1-én a szanatórium építésére kijelölt területet megtekintette és Korányi Frigyes báró véleményezése alapján azt alkalmasnak találván, Budapest törvényhatóságához folyamodott érte.

A tervek figyelembevették Bókay János dr. egyetemi tanár, igazgató-tanácstagnak azt a kezdeményezését, hogy a szanatórium új szárnyában gyermekek részére is szobákat rendezzenek be.

A budakeszii intézetben változás csak akkor következett be, amidőn Korányi Sándor báró közbenjárására Weiss Manfréd nagyiparos, a lelkes emberbarát, arra határozta el magát, hogy az Erzsébet Királyné Szanatóriummal kapcsolatban tüdőbeteg katonák részére szanatóriumot létesít.

A közvetlenül a háború kitörése előtt a Szanatórium-Egyesület által felépített rákos-keresztúri üdülőtelep, melyet báró Korányi Frigyes Üdülőtelepének neveztek el, az 1924. évben nyílt meg az Erzsébet Királyné Szanatórium gazdasági vezetése alatt.

A szanatórium jelentőségét az ország orvosai az orvosképzés szempontjából már korán felismerték, amennyiben éveken át váltakozó számmal sereglettek össze Budakeszin, hogy magukat a speciális szakmában képezzék. Báró Korányi Frigyes tanár külön tuberkulózis-osztályt létesített klinikájában, a tuberkulózis intenzívebb tanulmányozásának lehetővé tétele céljából, ezenkívül az Erzsébet Szanatórium volt különösen kezdetben az az egyedüli hely, ahol nagy beteganyagon teljes képet szerezhettek magának az orvos a tuberkulózis proteusszerű jellegéről és láthatta, hogy sokszor csak a hosszas megfigyelés vagy a visszatérő beteg észlelése teszi lehetővé, hogy tiszta képet alkothasson magának a betegségről. A közoktatásügyi kormány az orvosi fakultás előterjesztésére az Erzsébet Királyné Szanatóriumot ama intézmények közé sorozta, melyekben az eltöltött orvosi szolgálat a gyakorlati év javára lett gyümölcsöztesztető.

Az Erzsébet Királyné Szanatórium szegénysorsú betegek gondozása céljából létesült. Ennek lehetővé tétele céljából létesültek az ágyalapítványok is, amelyeknek összege kezdetben 130.000, később 1,525.600 korona volt és amelyeknek kamatai fejében az alapító által kijelölt szegénysorsú beteg három hónapon át ingyenesen volt ápolható a szanatóriumban. Az alapítványok száma évről-évre emelkedést mutatott, végül a forradalom, az összeomlás előtt 129 ágyalapítványban 1,525.600 aranykorona végösszeg állott rendelkezésre.

Az intézetben eddig közel 30.000 beteget kezeltek.

Elnök gróf Batthyány Lajos. *Alelnökök:* dr. Schmiedt József, dr. Bakó Királyi Sándor. *Igazgató főorvos* dr. Ország Sándor.

BUDAPESTI ÖNKÉNTES MENTŐEGYESÜLET

(Markó-u. 22.)

A különböző magyarországi jóléti intézmények között talán egy sincsen, amely olyan népszerű lenne, mint az önkéntes mentők. Ez nem is csoda, hiszen nem is képzelhető szebb és humánusabb cselekedet, minthogy bajbajutott embertársainkon segítsünk.

Magyarországon a középkorban és még azután is sokáig, szerzetesek és apácák voltak az „Első segítség nyújtók” és betegápolók.

Mária Terézia uralkodása alatt, 1779-ben, foglalkozott a mentésüggyel először kormányrendelet. Ez a rendelet előírja, hogyan kell a látszólagosan vízbefúltakon, felakasztotakon, megfagyottakon és más szerencsétleneken segíteni.

Az 3803-ból fennmaradt ilyen rendelet már nemcsak általánosságban intézkedik, hanem az „első segítség nyújtást” kötelezővé teszi a fürdőkben és a borbélyműhelyekben.

1876-ban, midőn hazánkban az egészségügyet törvényesen rendezték, akkor törvény keretében alapos, az első segítségnyújtásnak ma is alapját szolgáló rendelkezések történtek. Ez a törvény elrendeli, hogy az első segítséget mindenki köteles nyújtani és hogy az első segítségnyújtást az iskolákban is kell tanítani; különösen kioktatandók pedig azok, kik foglalkozásuknál fogva többször kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy „első segítséget” kell nyújtaniok, pl. rendőrök, tűzoltók, tanítók, gyárimunkások. Ugyancsak eme törvény rendeli el, hogy törvényhatóságok és népesebb városok mentőintézményeket állítsanak föl. A törvény 141. §-ának d) pontja az életmentést és segélynyújtást Budapesten a rendőrségre bízta és elrendeli, hogy a főkapitányságokat, a kerületi kapitányságokat és a rendőrlaktanyát mentőszekrényekkel és hordagyakkal kell ellátni és 1887-ig – a Mentőegyesület felállításáig – tényleg fővárosunkban a rendőrség végezte az első segítségnyújtást.

1887-ben végre dr. Kresz Géza budapesti kerületi tisztiorvos, több rokongondolkozású férfiú segítségével, megalakította a Mentőegyesületet, mely 40 esztendeje, hogy az első segélynyújtást Budapesten ellátja. Azóta ez az intézmény hazánk egyik legkiválóbb egészségügyi intézményévé fejlődött és nemcsak az országban részesül közszeretletben, hanem mintaképe az egész világon az ilyen irányú intézeteknek.

A Mentőegyesület azonban nemcsak az első segítségnyújtás és az első segítség ismereteinek terjesztését tűzte ki célul, hanem feladatává tette, hogy szerte az országban mentőintézmény felállítását sürgesse és azok megalakulását elősegítse. A mentésügy országos megszervezése érdekében immár két ízben, 1897-ben és 1911-ben volt országos tanácskozás és ennek lefolyása alatt alakult meg legelőször a temesvári, majd a kolozsvári, szombathelyi, nagyvárad, debreceni, újpesti, kispesti, pesterzsébeti stb. mentőegyesület.

Az egyesület fennállása óta 1926. év végéig 764.192 esetben nyújtott első segítséget és a főváros fejlődésével és forgalmával arányban napról-napra több a kivonulások száma is.

Az első segítségnyújtáson kívül a Mentőegyesület betegek szállításával is foglalkozik, de foglalkozik az első segítségnyújtás ismeretének terjesztésével is és fennállása óta 54.000 embert oktatót és képzett ki. Azonkívül külön kiképzésben részesülnek a villamos árammal foglalkozó munkások és az egyesület külön vízből mentési tanfolyamokat rendez, kitanítván az érdeklődőket, hogyan kell a vízbeesetteket kimenteni és feléleszteni.

A Mentőegyesület alapszabályai értelmében nemcsak békében, hanem a háborúban is szolgálja az első segítségnyújtás és betegszállítás nemes ügyét. A háború alatt 438.000 beteg és sebesült katonát részesített az egyesület segítségben.

A Mentőegyesület jótékony és emberbaráti működésének költségeit legnagyobbbrészt közadakozásból fedezi.

A Mentőegyesület vezetősége: *Elnök* gróf Karátsonyi Jenő, a szuverén katonai Máltai Lovagrend rendkívüli követe, meghatalmazott miniszter, v. b. t. t., es. és kir. kamarás. *Alelnökök*: Rohonczy Gedeon, dr. Bódy Tivadar. *Igazgatóság*: dr. Baranski Gyula, dr. Chorin Ferenc, dr. Édes Endre, dr. Farkas Samu, Mihályi Zoltán, dr. Nemes Antal, dr. Neuschloss-Knüssli Kornél, dr. Wenhardt János, gróf Wilczek Frigyes. *Igazgató főorvos* dr. Körmöczy Emil.

VÁRMEGYÉK ÉS VÁROSOK ORSZÁGOS MENTŐEGYESÜLETE

(IV., Régi posta-u. 19.)

A magyar mentésügy törvényszerű alapja az 1876. évi XIV. törvénycikkben van lefektetve. Egyöntetű megszervezése 1926. év június hó 26-án Vass József népjóléti miniszter, Dréhr Imre államtitkár és Rakovszky Iván volt belügyminiszter kezdeményezésére a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületének megalapításával esik össze és az első komoly lépések a célok megvalósítása érdekében akkor történtek meg, amikor a népjóléti kormányzat jelenlegi vezetője 750 millió papírkoronát utalt ki abból a célból, hogy a megalakult egyesület feladatait meg tudja oldani.

Az egyesület, miután országos feladatokat kívánt megvalósítani, legelsősorban a csonka haza út- és terepviszonyainak figyelembevételével az országot ideiglegesen 64 körzetre osztotta be, olyképp, hogy minden egyes körzet gócpontjában egy mentőállomás létesítését kontemplálta. Elhatározta, hogy ezeket a gócpontokat géperejű járművekkel fogja ellátni, ami által elérheti azt, hogy nem lesz az országnak egyetlen egy községe vagy tanyája sem, amely valamelyik mentőállomáshoz ne tartoznék és onnan szükség esetén első segítséget ne kaphatna.

Az egyesület céljainak megvalósítását az 1927/28. évi költségvetés tárgyalása alkalmával népjóléti és munkaügyi miniszter 120.000 P államsegély beállításával tette véglegesen lehetővé. Ettől kezdve a fiatal egyesület gyors tempóban igyekezett vállalt kötelezettségének megfelelni. Egymás után vette fel a tárgyalások fonalát a mentőgócpontokul kiszemelt közsületek első tisztviselőivel, az önkormányzatok vezetőivel s általában mindazokkal, kiknek támogatását a mentőállomások felállításánál remélhette. A tárgyalások eredményeként állították fel az első mentőállomásokat és megalakultak az egyesület első fiókjai: Mohácson, Siklóson, Szekszárdon, Dombóvárott stb.

A Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesülete alapszabályaiban az egyesület céljául az emberbaráti segítséget írja elő. Az egyesület nemes céljának megvalósítása érdekében minden kínálkozó eszközt megragadott, de ezek között a legnagyobb gondot a mentőállomások létesítésére fordította. Így 1927. évi december hó 31-éig a következő helyeken állított fel mentőállomásokat: 1927. év februárjában Mohácson, áprilisában Szekszárdon, májusban Siklóson, júliusában Dombóvárott, októberében Balassagyarmaton, novemberében Mátészalkán. Az 1928. év elején Székesfehérvárott, Budafokon, Győrött, Pécssett, Szarvason és Szegeden.

Ma a következő helyeken vannak mentőállomások: Mohács, Szekszárd, Siklós, Dombóvár, Balassagyarmat, Mátészalka, Székesfehérvár, Budafok (2), Győr (2), Pécs (2), Szarvas, Szeged (4), Gödöllő, Siófok, Magyaróvár, Csorna, Sopron (3), Kapuvár Makó, Gyula, Esztergom, Kispeszt (4), Berettyóújfalu, Zalaegerszeg, Sümeg, Nagykőrös, Kalocsa, Karcag, Kisvárd, Nyíregyháza (2), Sátoraljaújhely, Szerencs, Rákospalota (2), Kisbér, Veszprém, Hód-

mezővásárhely. Az 1927. évben a mentőállomások csak igen rövid időn át teljesítettek szolgálatot, mert felállításuk az év közepén, de jórészt még később történt. Ennek dacára a mohácsi mentőállomás 324 esetben, a szekszárdi 341 esetben, a siklósi 71 esetben, a dombóvári 56 esetben, a mátészalkai 10 esetben, a balassagyarmati 105 esetben vonult ki, így tehát az összes kivonulások az ezret jóval meghaladják. Az állomások az első segítségnyújtáson kívül betegszállításokat is végeztek.

Az egyesület a balesetek elhárítására is közreműködik. A vidék nagyobb városaiban lefolyó sportesemények és egyéb ünnepélyek alkalmával fiókjai útján mozgóőrségeket állít fel. Gondoskodik továbbá a betegszállítás kérdésének megoldásáról is, éppen ezért lehetőleg arra törekszik, hogy állomásait mindenütt a kórház kebelében állítsa fel és ezáltal a betegnek odaváló beszállítását s a házikezelésre bocsátható lábadozók hazaszállítását könnyen elláthassa. Fontos szerephez jut az egyesület a betegszállítás terén ott, ahol úgynevezett járási kórházak vannak, mert a súlyosabb speciális eseteket az egyesület egységei útján az erre a célra jobban, esetleg speciálisan berendezett nagyobb kórházba tudja szállítani.

Az egyesület hasonló egyesületekkel igyekezett a szoros összeműködést megteremteni és ápolni. Így például a Kispesti Önkéntes Mentőegyesületet anyagilag támogatta, a Budapesti Önkéntes Mentőegyesülettel, mint az ország legrégebb és legelső mentőügyi intézményével minden szempontból és mindenkor a legmelegebb kapcsolatot tartotta fenn. Az egyesület állandó nekszuszteremtett több külföldi mentőegyesülettel és propagandairataikat kölcsönösen kicserélik. Az egyesület mindent elkövet, hogy a közegészségügy minél szélesebb rétegekben barátokat találjon, miért is tervbe vette, hogy minél előbb folyóiratot ad ki, amelyet az ország minden községének és minden egyesületi tagnak megküld.

Az egyesület vezetősége: *Elnök* Rakovszky Iván ny. belügyminiszter. *Orvosi elnök* dr. Bakay Lajos e. ny. r. tanár. *Orvosi elnökhelyettes* dr. Hüttl Hümér egy. tanár. *Igazgató*: dr. Scholcz Kornél, Agorasztó Tivadar, dr. Dréhr Imre, dr. Körmöczy Emil, Urbanics Kálmán ügyvezető igazgató, dr. Leitner Ernő Pfiszterer Lajos, dr. Szegedi Maszák Elemér, dr. Malókleger Sándor, Bernáth Aladár, dr. Ehn Kálmán, dr. Body Tivadar, dr. Éri Márton, Fischer Béla, dr. Somogyi Szilveszter, Szabó Zoltán, báró Urbán Péter, dr. Kramolin Gyula.

ORSZÁGOS GYERMEKVÉDŐ- ÉS FRÖBEL-EGYESÜLET

(VI., Bajza-utca 35.)

Az egyesület 40 évvel ezelőtt alakult. 1889-ben Fröbel lelkes felhívására, annak a hatása alatt, hogy a rendőrség akkori főkapitánya, Török János, egyik jelentésében kiemelte, hogy az előző évben 1000 fiatalekorú (6-12 éves) gyermek fordult meg a toloncházban, megalakul az *első* gyermekvédő intézmény, a Gyermekvédő Egyesület s meg is kezdi működését. Később országosan szervezik, s vidéken fiókok alakulnak s az anyaegyesület felveszi az „Országos” nevet.

A Budapest területén gondozásba vett gyermekek elhelyezésére az egyesület az Egressy-u. 71. sz. alatt kétemeletes házat épít s azt 200 gyerek befogadására berendezi 1902. év május havában.

Az egyesület később nehezebb körülmények közé jutott, sőt az otthonától is meg kellett válnia. A magyarországi központi Fröbel nőegylet házában bérelt lakást, ahol ma is székel, leányotthont tart s később a házat tulajdonába vette. 1915. évben a Fröbel nőegylettel egyesült, annak vagyonát, házat megkapta s címébe a „Fröbel” nevet vette fel.

Az egyesület otthona 1907. év óta a műveltebb családokból származó, jobb nevelést igénylő szegénysorsú leányokat veszi gondozásba felekezeti különbség nélkül, azokat tartja, élelmezi, ruházza, iskoláztatja, kereseti pályához segíti.

Negyven éven keresztül több ezer leánygyermek élvezte az egyesület jótékonyágát. Az intézetben 106 leánynak van férőhelye.

Díszelnökök: dr. Balogh Jenő, gróf Edelsheim Gyulai Lipót. *Igazgató-elnök ár.* Bakonyi Kálmán.

AZ ÚJSÁGÍRÓK JÓLÉTI INTÉZMÉNYEI

(Rákóczi-út 10.)

A magyar filantrópikus intézmények között méltán kitűnő helyet foglal el az újságírók két szociális vonatkozású egyesülete: a Magyar Hírlapírók Országos Nyugdíjintézete és az Újságírók Kórház- és Szanatórium Egyesülete. E két intézmény kitűnő és eredményes munkásságának köszönhető, hogy a magyar újságírórend beteg-, rokkant-, kiöregedett tagjairól, az elhunytak özvegyeiről és árváiról, ha nem is százszázalékos, de a háborút követő nehéz gazdasági viszonyokat meghaladó gondoskodás történhetik.

MAGYAR HÍRLAPÍRÓK ORSZÁGOS NYUGDÍJINTÉZETE

A Magyar Hírlapírók Országos Nyugdíjintézete negyvenkilenc esztendőes intézmény. A nyolcvanas évek újságírói gondoltak először arra, hogy nyugdíjintézetet kell létesíteni, amely a kiöregedett újságíróról, az újságíró özvegyéről és árváiról gondoskodik. Tors Kálmán és Visi Imre vetette fel az alapítás eszméjét. Gyűjtést indítottak, amely 2079 forintot és 88 krajcárt eredményezett. Az intézet 1881 május 30-án tartotta alakuló gyűlését és nyomban meg is kezdte működését. Az első titkár, Visi Imre, fáradhatatlanul dolgozott és tíz év alatt a nyugdíjintézet vagyona 768.043 koronára emelkedett. Budapest főváros háztelket adományozott az intézetnek, amelynek az alapítás negyedszázados évfordulóján 2,093.443 korona volt a vagyona. Néhai Wekerle Sándor miniszterelnök és gróf Apponyi Albert jóvoltából és a magyar törvényhozás hozzájárulásával a nyugdíjintézet évi 40 ezer korona állami segélyt kapott. Ekkor a nyugdíjintézet harmincévi befizetés után évi 2400 korona nyugdíjat, illetve 1400 korona özvegyi ellátást adott.

Ilyen vagyoni helyzetben volt az újságírók nyugdíjintézete, amikor kitört a háború. A nyugdíjintézet jövedelmei természetesen megcsökkentek, a meglévő pénzt hadikölcsönbe fektették, sőt a főváros telkén épített bérpalotát is eladták 1917-ben egy millió koronáért és ezt az összeget is hadikölcsönbe fektették. 1918 július elsején a nyugdíjilletményt 2800 koronára emelték és a nevelési járulékot is fel kellett emelni 480 koronáról 960 koronára. Ez felemésztette az intézet minden vagyonát és hiába próbálta a nyugdíjintézet 1923 január elsején a nyugdíjat emelni, a papírkoronában kifizetett nyugdíj és özvegyi járulék már csaknem a semmivel volt egyenlő. Az özvegyek és árvák, a kiöregedett újságírók helyzetén társadalmi akciókkal és a dolgozó újságírók által felajánlott (fizetésük egy százalékára rugó) összegekkel próbáltak segíteni.

Idéig-óráig talán lehetett foltozgatni, de végül is be kellett látni, hogy a magyar újságírórend nyugdíjintézete így tovább fenn nem tartható. Hiába követtek el mindent az intézmény lelkes vezetői, különösen néhai Hoitsy Pál és Lenkey Gusztáv, az újságírók nyugdíjintézetének

két évtized óta lelke, úgyszólván alapjait kellett újra lerakni a nagymúltú intézménynek. És valóban alapvető munka kezdődött meg azzal, hogy 1927 májusában Lenkey Gusztáv, Salusinszky Imre és Zimmer Ferenc vezetésével egy bizottság kezébe vette az intézet talpraállításának előkészítését.

Megindult az újonnan való szervezkedés, folytak a matematikai számítások, az új tagok toborzása, biztosítása és a szívós munka eredménnyel is járt. A reorganizációs munka egy örvendetes esemény jegyében indulhatott meg. Az újságírotársadalom vezetőinek felkérésére Vass József népjóléti miniszter szeretetteljes megértéssel vállalkozott arra, hogy a Nyugdíjintézet élére álljon. Már június 28-án, a rendes évi közgyűlés foglalkozhatott az új alapszabálytervezettel és 1927 július elsején a Magyarországi Hírlapírók Nyugdíjintézete megkezdte új működését. A megújított nyugdíjintézet 1927 december 8-án Vass Józsefet tiszteletbeli taggá, egyúttal elnökévé, a magyar közélet számos kitűnőségét pedig a vezérőtanács tagjává választotta. Vass József hatalmas és rendkívüli egyéniségét, kivételes képességeit, pozíciójának nagy súlyát szívének egész melegségével bocsátotta rendelkezésre az újságírók félszázados intézményének támogatására. Elnöki minőségében tett első grandiózus megnyilatkozása az újságírói társadalom emlékezetes eseménye marad.

Az 1928. évi június 17-én tartott XLVIII. közgyűlésen megjelent Bethlen István gróf miniszterelnök is, aki bejelentette a kormányzó úr Őfőméltóságának azt az engedélyét, hogy a magyar állam felajánlja a visegrádi Latinovich-féle ingatlant az újságírók jóléti intézményeinek. A nyugdíjintézet gróf Bethlen István miniszterelnököt tiszteletbeli tagjává választotta. Ugyanebben az évben Eszterházy Pál herceg a Nyugdíjintézetnek negyvenezer pengő adományozott. Mások is kisebb-nagyobb összeggel járultak a Nyugdíjintézet vagyonának gyarapodásához, az 1929. évi közgyűlésen pedig Vida Jenő felsőházi tag, vállalata, a Magyar Altalános Kőszénbánya Részvénytársaság nevében húszezer pengős adományt tett. A legutolsó jelentés szerint az újságírók nyugdíjintézetének 426 rendes tagja van, húszan kapnak nyugdíjat és öregségi járadékot, huszonegyen rokkantsági járadékot és harmincketten részesülnek özvegyi nyugdíjban.

Az a lelkesedés és önzetlenség, amellyel az intézet vezetősége működik, megszilárdította azt a hitet, hogy a Nyugdíjintézet rövidesen teljesen talpra áll és zavartalanul szolgálhatja nemes hivatását. Biztosítékot nyújt erre az elnökön, a vezérőtanácscon kívül elsősorban Lenkey Gusztáv ügyvezető alelnöknek személye, akinek neve egybeforrott ezzel a tekintélyes és nagymúltú intézménnyel és akinek lelkes és puritán munkássága hosszú idő óta az újságírói kar háláját és meleg elismerését vívta ki, valamint az intézet másik kiváló alelnökének, Zimmer Ferencnek érdemes és sikeres tevékenysége.

ÚJSÁGÍRÓK KÓRHÁZ- ÉS SZANATÓRIUM-EGYESÜLETE

Az újságírók másik szociális egyesülése az Újságírók Kórház- és Szanatórium-Egyesülete, amely nemrégiben kezdte meg működésének második évtizedét. Húsz évvel ezelőtt dr. Alföldi Béla, jelenleg a parlament nagy tudású orvosának, akkor a Pester Lloyd jeles munkatársának agitációjára 1909 decemberében megalakult a Budapesti Újságírók Egyesületének Betegpénztára, amely eleinte inkább csak segélyező egyesület jelleggel birt. Semmi más nem adott tagjainak, mint betegségük tartamára 4, illetve 5 korona táppénzt. A szervezés körül Singer Zsigmond, a Pester Lloyd akkori főszerkesztője és Hollósy Géza szereztek nagy érdemeket. Tíz esztendeig szerény keretek között működött ez a betegpénztár, majd a háborús évek egyre jobban sürgették a modern szociális követelményeknek megfelelő átalakulást, úgy,

hogy 1918 április 18-án a megválasztott új igazgatóságot a közgyűlés a pénztár teljes átszervezésére utasította. A május 6-iki igazgatósági ülés Salusinszky Imrét választotta meg elnökké. Több mint tíz év óta áll a szívéhez nőtt intézmény élén és ezalatt az idő alatt azt páratlan lelkesedéssel, fáradhatatlan munkásságával hatalmassá fejlesztette. Az ő tervei alapján a pénztárból Újságírók Kórház- és Szanatórium-Egyesülete néven teljesen új intézmény alakult, amely megoldotta az újságírók néhány legfontosabb szociális problémáját: a betegség esetén való gyógykezelést, gyógyszerellátást és az üdülést. Salusinszky Imre elnök felkérésére dr. Lévay József udvari tanácsos és dr. Várkonyi Jenő kormányfőtanácsos láttak hozzá az orvosi rész megszervezéséhez.

Az 1918 december 22-én tartott rendkívüli közgyűlésen kezdte meg a Kórház- és Szanatórium-Egyesület új és nagyszabású működését, amelynek áldásait minden újságíró érzi. Nemcsak biztosították az újságíróknak a legkitűnőbb fővárosi orvosokkal, a legnevesebb tudósokkal és specialistákkal való kezelését, de lehetővé tették azt is, hogy az újságírók betegségük esetén szanatóriumban kapjanak megfelelő ápolást és ellátást. Visegrádon megteremtette az egyesület a Rákosi Jenő-üdülők házat, ahol a fáradt újságírók üdülhetnek és pihenhettek. Az egyesület minden tagját ezer pengőre biztosította. Jelentékeny részt vállalt az egyesület a Nyugdíjintézet szanálásában. Az egyesület fejlődését misem jellemzi jobban, mint néhány statisztikai adat:

Az egyesület rendelőorvosait 1919-ben igénybe vette 1309 tag, 1927-ben 1792 tag. A rendelőorvosok 1919-ben 2758, míg 1927-ben 6128 esetben rendelték. Az igazgatófőorvost 1919-ben igénybe vették 435-en, míg 1927-ben már 1562-en. Az 1922-ben megnyitott Rákosi Jenő-üdülők házában az elmúlt esztendő alatt 162 újságíró-család, összesen 420 lélek talált kellems üdülést. Az egyesülettel szemben megnyilvánuló bizalmat igazolja az is, hogy a Lex Vass L megalkotásakor az egyesületet a maga különállásában továbbra is meghagyták, úgy, hogy az egyesületben levő tagok nem kötelesek a Társadalombiztosítóban is helyet foglalni. A legutolsó jelentés szerint a tagok létszáma 617, míg feleségekkel, gyermekekkel, hozzátartozókkal együtt az egyesület gondozása alatt álló lélekszám 1542. A Kórház- és Szanatórium-Egyesület ma már százezer pengős költségvetéssel dolgozik és mintaképe az efajta intézményeknek.

Az elnökön kívül az Egyesület kitűnő alelnökének, Roóz Rezsőnek vannak maradandó érdemei az újságírók eme jóléti intézményének felvirágoztatása körül.

Lenkey Gusztáv, Salusinszky Imre, Roóz Rezső, Zimmer Ferenc: mind a négy férfiú annyi szeretettel, önzetlenséggel, önfeláldozással fáradozott és fáradozik ma is az újságírók szociális intézményei körül, hogy méltán írja fel nevüket az, aki az újságírók szociális intézményeiről szárról be. Kollégáik iránti szeretettől és a szociális gondolat hatalmas erejétől vezérelve működnek ma is a legszebben, a legodaadóbban az újságírók jóléti intézményei élén. Munkájukban mindig lelkesen támogatta őket Márkus Miksa, az újságíró-társadalom vezére, a Magyar Újságírók Egyesületének közel két évtized óta elnöke, aki kivételes képességeit, nagy befolyását, de főként szívének melegségét a szociális intézmények területén is feláldozza kartársaiért.

EGYÉB INTÉZMÉNYEK

Alföldi magyar közművelődési egyesület (Ferenc-körút 34). *Elnök* gróf Zichy János, *alelnök* Vikár Béla, *titkár*: dr. Gönczi Elemér. Célja népiskolák, könyvtárak fenntartása, emberbaráti intézmények létesítése, diákok támogatása, nyaraltatás.

Általános közjótékonyági egyesület. (Ráth György-u. 18.) *Elnök:* Dr. Lányi Márton. Célja szegények segítése, alkoholelleses küzdelem. Három alkoholmentes éttermet tart fenn: Királyi Pál-u. 20, Máv. északi műhely, Postatakarékpénztári buffet.

Budapesti I. ker. közjótékonyági egyesület (Attila-körút 41.) *Elnök:* gróf Apponyi Albertné. Célja a köznyomor enyhítése. Fenntart napközi otthont, olvasótermet, étkezőt.

Budapesti II. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Szegényház-u. 35.) *Elnök:* dr. Németh Imréné. Célja a köznyomor enyhítése. Népkonyhát tart 150 személynek.

Budapesti III. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Fötér 3.) *Elnök:* a kerületi előljáró. Célja nyomorenyhítés. Bölcsődét és népkonyhát tart.

Budapesti IV. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Váci-u. 65.) *Elnök:* az előljáró. Célja gyermekvédelem, szegények segítése.

Budapesti V. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Vág-u. 12.) *Elnök:* dr. Győri Loránd. Célja szegénysegítés. Fenntart: étkezőt, foglalkoztatót, éjjeli szállót 240 fekhellyel, bölcsődét, napközi otthont.

Budapesti VI. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Aradi-u. 23.) *Elnök:* dr. Rupp László. Célja szegénysegítés. Népkonyhája van.

Budapesti VII. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Csengery-u. 11.) *Elnök:* a kerületi előljáró. Célja szegénysegítés. Népkonyhája van.

Budapesti VII. ker. külső általános közjótékonyági egyesület. (Aréna-út 13.) *Elnök:* Benedek Dezső. Célja a kerület külső részén lakó szegények segélyezése.

Budapesti VIII. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Főh. Sándor-tér 3.) *Elnök:* dr. Lengyel Endre. Célja szegénysegítés, kultúra terjesztés.

Budapesti IX. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Bakács-tér.) *Elnök:* az előljáró. Célja szegénysegítés.

Budapesti X. ker. általános közjótékonyági egyesület. (Szent László-tér.) *Elnök:* az előljáró. Célja szegénysegítés, népkonyha étkeztetés.

Budapesti állami kisegítő iskola segélyző bizottsága. (Mosonyi-u. 6.) *Elnök:* Éltés Mátyás. Célja gyengetehetségük iskolánkívüli támogatása. Napközi otthont tart 40–50 gyermeknek.

Budapesti józsefvárosi kiseddóvó egyesület. (Rákóczi-tér 14.) *Elnök:* dr. Gyóry Teréz. Óvodát tart, napközi otthonnal.

Budapesti kereskedők menháza. (Tárogató-u. 2.) *Vezető:* Budapesti kereskedők egyesülete. Célja keresetképtelen, elaggott kereskedők ellátása. Férőhely: 43.

Budapesti leány egyesület. (Béla-u. 4.) *Elnök:* Fleischl Sándorné. Célja szegénysorsú fiatal leányok támogatása.

Budapesti országos első gyermekmenhely egyesület „Klára-otthona”. (Vendel-u. 3.) *Elnök:* gróf Károlyi Lászlóné. Célja elhagyott gyermekek intézeti elhelyezése. Intézeti óvodája és elemije van, nyaraltat. Fonyódon irgalmas nővérek a gondozók, létszám 120 gyerek.

Budapesti rabsegélyző egyesület. (Jászberényi-út 24.) *Elnök:* dr. Sárospatak József. Célja kiszabadult rabok támogatása. Menházat tart fenn.

Budapesti szünidei gyermektelep-egyesület. (Közp. Városháza, II. 222.) *Elnök:* dr. Kanits Géza. Célja szegénysorsú gyerekek nyaraltatása. Üdülőtelepek: Zebegény (Hont m.), Balatonlelle (Somogy m.)

Budai ambulatorium egyesület. (I., Pauler-u. 22.) *Elnök:* Dr. Baransky Gyula. Célja ingyenes gyógykezelés. Orvosi rendelőt tart.

Budai jótékony nőegylet. (Tárnok-u. 12.) *Elnök:* Gróf Pallavicini Edéné. Célja betegek, szegények támogatása. Fenntart: Aggápdát (Attila-körút 93.), napközi otthont (Úri-u. 19.).

Chazar András orsz. siketnéma otthon (Aggteleki-utca 2/a). *Elnök:* Vitéz Keményffy Károly. Célja a magyarországi siketnémák védelme. Fenntart: Otthont lakás nélküli és vidékről jött siketnémák elhelyezésére. Könyvkötőműhelyt.

Délvidéki egyetemi és főiskolai hallgatók egyesülete. (Vörösmarty-u. 55.) *Elnök:* dr. Schimpfl Árpád. Célja délvidéki diákok segítése.

Dunántúli közművelődési egyesület. (Stáhly-u. 15.) *Elnök:* dr. Óváry Ferenc. Célja népművelés a Dunántúlon, könyvtárakat és 3 óvodát tart fenn.

Egyesületközi jóléti bizottság. (Géza-u. 4.) *Elnök:* Dési Istvánné. Célja menekültek támogatása.

Feministák egyesületének anya- és csecsemőbizottsága (József-tér 9). *Elnök:* Szirmay Oszkárné. Célja anya- és csecsemővédelem.

Gyermekotthonokat fenntartó hölgybizottság. (Hermina-út 35.) *Elnök:* Sipeki Balázs Béláné. Iskolai napközi otthonokat tart fenn.

Gyermekbarát egyesület. (Közp. Városháza.) *Elnök:* dr. Body Tivadarné. Célja szegény gyermekek étkeztetése.

Hadviseltek országos gazdasági szövetsége. Célja hadviseltek segítése.

Hadirokkantak, hadiárvak és özvegyek nemzeti szövetsége (Falk Miksa-utca 9). *Elnök:* Csécsi Nagy Imre altábornagy. Célja hadirokkantak, özvegyek, árvak pártfogása. Fenntart: Foglalkoztató telepeket. Orvosi rendelőt.

Ingyentej-egyesület (Izabella-utca 72). *Elnök:* dr. Deutsch Ernő ig. főorvos. Célja anya- és csecsemővédelem. Fenntart: Bölcsődét 30 férőhellyel.

Ingyenkenyér-egyesület (Bajza-utca 35). *Elnök:* Dr. Bakonyi Kálmán. Célja kenyér ingyenes kiosztása a nyomorgók között.

Jogvédő egyesület vagyontalanok részére. Vagyontalanoknak jogvédelmet nyújt.

Jó szív egyesület. (Bálvány-u. 7.) *Elnök:* gróf Hoyos-Wenckheim Fülöp. Elemi csapásokat szenvedő károsultakat segít.

Julián-egyesület (Döbrentei-utca 12). *Elnök:* Gróf Széchenyi Béla. Célja a végeken lakó magyarság támogatása, iskolák alapítása.

Kelenföldi gyermekbarát egyesület. (Kelenföldi elemi iskola.) *Elnök:* Telkes Aladár. Célja gyermekek téli felruházása.

Klotild szeretetház egyesület. (Budakeszi ut 8.) *Elnök:* dr. Ripka Ferenc. Célja elhagyott és árva gyermekek intézeti gondozása. Fenntartja a Klotild-szeretetházat 110 férőhellyel és hatosztályos elemi iskolával.

Magyar egyesület a leánykereskedés ellen. (Szarka-u. 4.) *Elnök:* Prohászka Ottokár f. Főtítkárs: Latinovits Róza. Célja a prostitúció és leánykereskedelem elleni küzdelem, fiatal leányok védelme. Állandó kirendeltsége van a pályaudvarokon. Fenntartja a „Magdolna Otthon”-t 18 férőhellyel, a védelembe vett nők átmeneti elhelyezésére.

Magyar egyetemi és főiskolai hallgatók orsz. szövetsége. (Szentkirály-u. 10.) *Elnök:* Dr. Vámosy Zoltán. Célja egyetemi és főiskolai hallgatók szociális védelme, diákjóléti intézmények szervezése.

Magyar gyermektanulmányi társaság. (Üllői-ut 6/b.) *Elnök:* Dr. Nagy László. Célja gyermekek szellemi, lelki és testi fejlődésének tudományos vizsgálata.

Magyar úrinők egyesülete. (József-tér 9.) *Elnök:* Székely Lászlóné. Célja a társadalmi női és gyermekvédelem felkarolása. Fenntartja a magányos úrinők otthonát 19 férőhellyel, ahol elszegényedett úrinők mérsékelt lakbér mellett lakást kapnak.

Magyarországi független Good-Templár rend. (Teréz-körút 27.) *Elnök:* dr. Robitsek Béla. Célja alkoholizmus elleni küzdelem propaganda útján.

Mária Dorottya budai jótékony- és nőegylet (Verböczy-u. 28.) *Elnök:* Dr. Varsány Mátýásné. Célja budai szegény családok segítése.

Mária Dorottya-egyesület (Orczy-út 6). *Elnök:* Gróf Apponyi Albertné. Célja támogatásra szoruló tanítónők és nevelőnők segítése. Fenntartja a tanítónők otthonát 52 férőhellyel, szegény, elaggott tanítónők ellátására, esetleg ingyenesen.

„Márta” közjótékonyági és közhasznú egyesület. (Központi városháza.) *Elnök:* Bárd Dániel Ernőné és Almády Géza. Célja cselédvédelem. Fenntart a központi városházán egy cselédközvetítő házat és a Liliom-u. 10. sz. alatt egy cselédotthont.

Menza Akademia Egyesület (Molnár-utca 11). *Elnök:* dr. Ferenczy Károly. Étkezőt tart egyetemi hallgatóknak.

Munkát kereső nők szövetsége. (Lipót-körút 18.) *Elnök:* Raffay Sándor és Dessewffy Emma. Célja társadalmi nővédelem. Fenntart nőotthont 20 férőhellyel, kifizetésű nőknek ellátást ad mérsékelt áron.

Műveit nők otthonegyesülete. (Váczi-utca 37.) *Elnök:* Mály Ferenc és özv. Bothos Gyuláné.

Női munkát értékesítő Klotild-egyesület. (Duna-u, 6.) *Elnök:* Blaszajovszky Károlyné. Elszegényedett úrinőket foglalkoztat.

Országos diáknyomorenyhítő akció. (Szentkirályi-u. 10.) *Elnök:* Dr. Boor Károly. Célja szegény diákok segítése.

Országos Erzsébet-Otthon Egyesület. (Budafoki ut 41/a.) *Elnök:* gróf Csáky Zsigmond. Célja katonatiszti és polgári árvák, özvegyek segítése.

Orsz. magyar népfürdő egyesület. (Liszt Ferenc-tér 19.) *Elnök:* gróf Batthyány Lajos. Célja népfürdő propaganda.

Patronage egyesületek orsz. szövetsége. (Igazságügyminisztérium.) Célja a patronage fejlesztése, intézmények irányítása.

Pesti első bölcsőde egyesület. (Nagytemplom-u. 3.) *Elnök:* gróf Pappenheim Szigfriedné. Célja csecsemők napközi gondozása. Fenntart: két bölcsődét (Nagytemplom-u. 3. és Árok-u. 69.) 120 férővel és Napközi Otthont 82 férővel. Szent Vince rendi irgalmas nővérek vezetik.

Pro Juventute. (Központ-utca 34.) *Elnök:* gróf Klebelsberg Kunóné. Célja közápoltak és menekültek gyermekeinek támogatása.

Samaritanus egyesület. (Üllői-út 78.) *Elnök:* Dr. Dollinger Gyula. Célja betegek támogatása.

Szegény gondozó egyesület. (Horthy Miklós-u. 39.) *Elnök:* tanadi Schenck Istvánné. Célja szegénysegítés.

Szegény sorsúakat ingyen ápoló egyesület. (Szentkirályi-u. 23.) *Elnök:* gróf Károlyi Gyuláné. Célja szegény betegek ingyenes ápolása.

Szeretotthon jótékonyági egyesület. (Csanády-u. 7.) *Elnök:* Alm Ede. Szegényeket segít.

Teleia egyesület a nemi betegségek ellen (Lipót-körút 17). *Elnök:* báró Sztérenyi József. *Ügyv. elnök:* Gegus Dániel. *Főtktár:* dr. Emődy Aladár. Célja: nemi betegségek ellen küzd. Fenntart a Lipót-körút 30. sz. alatt ingyen rendelt. Fiókjai: Szentendre, Szombathely, Újpest, Kaposvár.

Tisztviselők és Diáknők Otthona jótékony egyesület. (Szentkirályi-u. 22.) *Elnök:* Kálmán Gusztávné. Nőotthont tart fenn 19 férőhellyel.

„Tűzhely” orsz. otthonvédő és népművelő szövetség. (Irányi-u. 25.) *Elnök:* Rejöd Tibor. Célja otthonvédelem és népművelés felkarolása, fiatalokéak és cselédek pártfogása.

Vakokat gyámolító országos egyesület (Hermina-út 7.) *Elnök:* Szily Adolf. Célja a magyarországi vakok pártfogása. Intézetei: Foglalkoztató intézet. Vak nők otthona. *Ügyvezető elnök:* Schödek Károly. *Gondnok:* Vitár Rezső.

Menházak és otthonok: Bernfeld szföv. fiúárvaház (Erzsébet-királyné-út 6.), Budapesti kereskedők menháza (I., Tárogató-út 2.), Erzsébet leányárvaház (Rottenbiller-u. 50.), Erzsébet szegényház, szföv. (Alsóerdősor 7.), Hadirokkant otthon (IX., Timót-u. 3.), Hajléktalanok menhelyei: (II., Menház-u. 3., II., Szegényház-u. 35., Angyalföldi-út 2., Rottenbiller-u. 16–18., VIII., Alföldi-u. 9.), Házvezetőnők otthona (Rákóczi-út 53.), M. kir. Honvéd menház, (IX., Soroksári-út 114.), Iparos tanulók otthona (Visegrádi-u. 159.), Irgalmas nővérek közp. háza (I., Ménesi-út 27.), Irgalomház, gyógyíthatatlanoknak (III., San Marco-u. 60.) Jó pásztor menház, lányok részére (III., Szöllő-u. 60.), József fiúárvaház, szföv. (Üllői-út 76.), Kamaraerdei szegényház (Kőérberek, u. p. Budaörs), Kath. nővédőegyl., munkásnőotthon (IX., Bokréta-u. 3.), Katholikus fiúpatronázs (Markó-u. 12.), Klotild szeretetház (Budakeszi-út 8.), Községi szeretetház (Marcibányi-tér 3.), Lorántffy Zsuzsanna egyl. ápoló diakonissa otthon (X., Család-u. 8.), Lorántffy Zsuzsanna leányotthon (IX., Gönczi Pál-u. 4.), Magyar tanítók otthona (IX., Kinizsi-u. 16.), Mária Dorothea tanítónők otthona (Orczy-út 6.), Mária kongregáció otthon (VIII., Horánszky-u. 18.), Mayer Ferenc szföv. fiúárvaház (I., Városmajor-u. 31.), Német nevelőnők otthona (VIII., Mária-u. 7.), Német tanítónők és nevelőnők otthona (Tisza Kálmán-tér 27), Orsz. Erzsébet otthon (I., Budafoki-út 41/a.), Pesti Chevra Kadisa aggok háza (Hungária-körút 19.), Pesti Chevra Kadisa szeretetház (Amerikai-út 9–11), Izr. nőegylet leányárvaháza (Uzsoki-út 5.), Izr. nőegylet Weisz Alice otthon (VI. Bókai-tér 4.), Svájci otthon (Homme Souie) de Bpest (VI., Jókai-tér 4.).